

Казки зі Львова (збірка)

Ігор Калинець

Розділи "Дівчинка і квіти", "Таке собі", "Дурні казки", "Майже казки"

ДІВЧИНКА І КВІТИ
(частина перша)

РОЗПОВІДІ КВІТІВ

Хто це в нашому садку

у барвистому вінку?

Обізвалася Гвоздика:

— Може, це звірятко дике?

— Може, це співуча пташка? —
обізвалася Ромашка.

— Може, це перлиста рибка? —
обізвалась Маргаритка.

— Може, це нам зірка впала? —
обізвалася Купава.

— Може, це завітла квітка? —
обізвалася Нагідка.

— Ой, так-так, — додала Рожа, —
бо вона на мене схожа!

Обізвалася Жоржина:

— Ні, це дівчинка — людина.

Я жив далеко від рідного краю, від рідного міста. І була в мене єдина радість — невеличка грядка квітів. Щодень я милувався нею, спостерігав, як поспішають квіти вибувати за коротке північне літо, зацвісти і дати насіння. Я навіть навчився розрізняти окремі квіти ще до того, як вони розгорнуть пуп'янки, по одних тільки стеблах і листочках.

І коли одна дівчинка запитала в листі про мене, то я відповів їй, що влітку доглядаю зільник, і описав, які квіти зійшли і зацвітли в ньому. Та це не вдовольнило дівчинку. "Ти розкажи щось про квіти", — попросила вона.

Сів я біля клумби і розглядав своє квітуче багатство. Посередині грядки, мов ялинка з синіми прикрасами на кожній гілочці, вигналися Черевички. Але квітки Черевички були мало подібні на теперішні черевички, які взувають дівчатка, певно, у такому

взутті могли ходити хлопчики-мізинчики або Дюймовочка. Золоті кошики Нагідок, мені здавалося, були набагато густіші, аніж ті, які запам'яталися ще з дитячих літ. Вони наче надягли на себе більше пелюсткового одягу, готуючись до зустрічі холодної осені. Левині Пащі покивували головами — то джмелі залазили у квітки, шукаючи для себе смачну поживу. А збоку Духмяний Горошок поплівся по драбинці і густим плотом відгородив мою грядку від стежки. Він вкрився тендітними біло-рожевими квіточками — і навкруги плинули такі чудові пахощі, що годі було байдуже пройти повз нього. А під Духмяним Горошком посіялися дрібно Незабудки. Ніколи раніше я й гадки не мав, що вони можуть плекатися, як городні рослини. Бо вони завжди росли по мокрих, заболочених місцях.

Отак я розглядав квіти, але нічого цікавого про них не міг оповісти. Та одного разу дівчинка написала, що буває День квітів і тоді можна зрозуміти їхню мову. Я повірив дівчинці і став терпеливо очікувати того дня, аби за якимось клопотом його не прогавити. І День квітів видався на диво чудовим, особливо барвистим, бо квіти одягли яскраві святкові строї, вмилися росою, а легіт розносив найкращі у світі пахощі. Тихий гомін стояв над зільником.

Того незабутнього дня я почув розповіді квітів і записав їх для дівчинки.

* * *

Про то розповіли Черевички

Цитьте, діти, цитьте всі!

Стало тихо — маком сій.

Будем тихо-тихо так,
поки зійде в тиші Мак.

Недалеко від нашого дому каменярі мостили дорогу і покинули на неділю старі тачки, в яких возили пісок і каміння. Прилетіла Плиска (вона ж і Трясогузка), вподобала собі перекинуті тачки і звилася під ними гніздо. А коли повернулися робітники, то побачили, як туди щораз залітає пташка. Та й змайстрували собі нові тачки і Плиски не займали: нехай живе. У вільні від праці хвилини, спостерігаючи за пташкою, вголос потішалися, як вона кумедно, стоячи на ніжках, хилитається, наче не може знайти собі рівноваги, дійсно-таки: трясогузка.

Ваги-ваги-пере-ваги:

де узяти рівноваги?

Що вчепити до хвоста,
щоб хитатись перестав?

Пташка, звісно, почула таку бесіду й образилася. "От коли б у мене на ногах було

взуття, то я б твердо стояла на землі і похитувала хвостом", — подумала Плиска і засумувала.

Ваги-ваги-пере-ваги:

де узяти рівноваги?

Де узяти черевики —

не малі і не великі?

Та, ганяючи за мухою, натрапила на нас, Черевичків.

— Які гарні черевички! Сині-пресині, як море, над яким я летіла. Напевно, такий колір наймодніший! — вигукнула Плиска і попросила: — Чи не змогли б ви продати пару черевичків?

— Звичайно, можемо, — відповідаємо. — У нас їх наче у великій крамниці. Тільки навіщо вони пташці?

— Коли я взую черевички, то впевненіше стоятиму на землі.

— А в повітрі як воно буде в черевичках? — запитали ми пташку.

— Там буде мені тепло в ноги, особливо як подує холодний вітер. А ми, Черевички, поміркували, що у взутті Плисці буде важко літати і вона не зможе наздоганяти комара, не зможе сідати на галузки куща, бо за кожним разом треба роззуватися, аби пальцями обхопити сучок. Але ми про це промовчали, а натомість сказали таке:

— Гаразд, ми дамо тобі пару черевичків, хоч однією парою не обійтись, бо вони квітняні: дуже тендітні і швидко зношуються. Але мусимо тебе попередити, що наші черевички не звичайні, а чарівні. Коли їх взуєш, то відразу перетворишся на маленьку дівчинку, завбільшки в мізинчик.

— А крильця мені залишаться? — перелякано запитала Плиска.

— Крила, звичайно, зникнуть. Зате ти твердо стоятимеш на землі, як людина, хоч і дуже маленька.

— А що станеться з гніздечком? Я зможу в ньому мешкати?

— Людина у гнізді не мешкає, — сказали ми, Черевички. — Тобі треба буде пошукати собі будиночок з дахом, дверима і вікнами.

— Але ж моє гніздечко таке м'якеньке, а тачки затишні! А ще я забула про яєчка, які треба зогрівати, аби проклювалися з них малі пташата.

А яєчка, як сердечко:

усе стук-стук:

чий то звук?

— Нічого не подієш, доведеться тобі і яєчка покинути.

— Але ж мені за ними дуже жаль, — мало не плаче Плиска.

— Отож тобі шкода крилець, шкода гнізда, шкода яєчок. То навіщо тобі ота людська рівновага? А на каменярів не зважай, вони добрі люди. Вони не рушили твоє гніздо і

навіть клопоть дороги, де лежать затишні тачки, не добудували. Видно, люблять люди тебе пташкою. То й будь собі Плискою.

— Ви мене зовсім розрали, — втішилася пташка. — Але, поки ви будете цвісти, дозвольте до вас прилітати і милуватися черевичками. Я ніколи не мешкала в місті й не зазірала у великі вітрини крамниць. Я цілком сільська пташина, мене навіть ще називають Пастушкою. Отака собі босонога Пастушка.

— Ми раді, що черевички припали тобі до серця. Прилітай скільки завгодно, — відповіли ми.

І тепер ми з пташкою добрі приятелі.

От і казка невеличка
про розквітлі Черевички.
Більш нікому, лиш
синичкам
личать сині черевички.

* * *

Про що розповіла Левина Паща

Цитьте, діти, цитьте всі!
Стало тихо — маком сій.
Будем тихо-тихо так,
аж зросте у тиші Мак.

Я ніколи не була в Африці, але кажуть, що там живуть звірі, дуже подібні до мене, і називають їх через те левами. Вони дуже люті й можуть з'їсти не тільки джмеля, який сам зазірне їм у пащу, але навіть тварин, яких ще треба іти шукати, тобто полювати. Я, на жаль, не можу ходити на полювання, та

Бо я дуже-дуже люта,
лиш стеблинкою прикута.
Мала б ноги, то б ходила
полювать на крокодила.

Ті леви, що в Африці, жовтого кольору, бо там скрізь пісок і їм добре в ньому маскуватися, аби їх не помітили інші тварини і не втекли. А я живу серед rozmaїтих квітів, тому також замасковуюся в усякі кольори: білий, жовтий, рожевий, червоний, вишневий...

Недавно я була, як завжди, страшно люта і хотіла конче вполювати якогось звіра. От

прилетів джміль. Сів мені на нижню губу — і роззявилася моя паща. Він заліз у рот і набирав спокійно передніми лапищами солодкого пилку з тичинок. Саме раз з'їсти джмеля. Тільки я зібралася стулити пащу, а губа не піднімається — такий важкий джміль. Розлютилася я ще більше на таке невдале полювання. Бо що виходить? Не я вполювала джмеля, а він мене. Але нічого, почекаю на меншого звіра. Незабаром прилетіла молоденька бджілка. Напевно, вперше покинула свою колиску у вулику. Сіла на листок перепочити. Я затаїла подих, припинила, аби її не злякати. Адже бджілку я можу вполювати!

Бо я дуже-дуже люта,
лиш стеблинкою прикута.
А якби літати могла —
вполювала б і орла.

Моя паща зробилася лагідна-прелагідна, ніби вона ніколи й не думала бути злою. Кортить бджілці поласувати, глипнула на мене, а тоді й сіла на губу. А що була дуже легенька, то губа ледь-ледь подалася донизу. Протиснулася бджілка до середньої пащі — ой буде ж тобі, ледащо! — і мої губи стулилися. "Ось тепер ти впольована", — подумала я і стала злою-презлою.

— Я тебе з'їм, — кажу бджілці.

— А хіба квіти їдять бджілок? — невпевнено запитала вона.

— Та я ж Левина Паща!

— А мені болітиме? — схлипнула бджілка і стала протискатися до виходу. Але я ще міцніше стулила вуста.

— Не дуже болітиме, бо я беззуба і проковтну тебе цілу.

Стала бджілка благати:

— Випустіть мене, прошу вас уклінно. Я більше ніколи не чіпатиму вас!

— Не відпущу! Хіба я даремно так довго полювала, аби враз відпустити? Хочу ковтнути бджілку, а вона не ковтається. Що ж таке? Щось із горлом негаразд. Може, до завтра минеться?

Побачивши, що вилізти з моєї пащі — марна справа, бджілка притихла, заспокоїлася і запитує:

— А чому в вас у роті так червоно?

— Бо я дуже-дуже люта, лиш стеблинкою прикута...

— А я по дорозі бачила білі і жовті Левині Пащі — вони, певно, добрі-предобрі.

— Ні, вони також люті, — заперечую бджілці.

А вона на те:

— У жовтій, певно, приємніше вмирати. Може здатися, що сидиш у вулику між золотих медових сот.

Отак розбалакавшись, бджілка стала відважнішою.

— Щось я зголодніла, — каже вона, — та й пити хочеться. А ви така негостинна та ще й

лякаєте.

— Це твоє останнє бажання? — запитую в неї.

— Еге ж.

— Ну, то їж. Люди виконують останнє бажання присуджених на смерть. І я не гірша.

Бджілка поїла пилку, посмоктала нектару і хвалить:

— Дуже смачно. Можна, я ще трішки?

Ласує і важчає, ласує і підростає. Не один раз я намагалася її ковтнути, але марно. Це мене геть засмутило: так ще й доброю стану.

Переночувала бджілка в паші, вранці поснідала і так смачно їла, що й зовсім забула, де вона. А попоївши, стала такою важкою, що я й губу донизу опустила. Бджілка угледіла щілину, просунула передні лапки і голову, а тоді й ціла пролізла надвір. І я нічого не змогла вдіяти:

— Бач, яка невдячна, наїлася і полетіла. Навіть не попрощалася, бо я дуже-дуже люта...

Ой, нащо Левина Паша
зимну воду пила натще?
Ніяк бджілку проковтнути —
треба шийку завинути.

* * *

Про що розповів Духмяний Горошок

Цитьте, діти, цитьте всі!
Стало тихо — маком сій.
Будем тихо-тихо так,
аж розквітне в тиші Мак.

Одній моїй квітці замало було видно з високої драбинки.
— Одне і те ж бачиш день у день, — зітхнула вона. — От коли б помандрувати далеко-далеко, подивитися, які квіти і трави ростуть в інших краях, як вони вміють пахнути!

Хочу світом мандрувати —
тільки треба крила мати.
А не крила, то хоч ноги —
обійти усі дороги.

А Вітрець, зачувши таку мову, каже:

— Я бувалий-пребувалий мандрівець, давай зі мною товаришувати.
— Згода, — втішилася квітка Духмяного Горошку. — Тільки як мені втекти з дому? Мене наче на прив'язі тримають, — і показала на свій черешок.

— То не велика біда, — відповідає Вітрець. — Я розженуся, вхоплю тебе, а ти теж з усієї сили шарпни — і обірвемо обоє черешок.

Так і зробили. Поніс із розгону Вітрець Духмяного Горошка аж на узлісся. І так швидко, що той не встиг як слід розгледіти усе в дорозі. Тільки й того, що склав пісеньку:

Я мандрую, я мандрую,
під собою ніг не чую.
І летить кудись земля —
о-ля-ля!..

Опустив Вітрець Духмяного Горошка на лопушаний листок, а сам майнув далі, навіть не попрощався.

— Не полишай мене самого! — крикнув услід Горошок. — Я ще нічого не побачив. Як я без тебе?

Хочу світом мандрувати,
щоб на плечі ноги взяти.
А ще краще взяти крила —
от була б мандрівка мила!

Та за Вітерцем і слід пропав. Сидить Горошок і журиться: от коли б я був Коти-Горошком, було б легко. Котися, куди очі дивляться. А так що?

А на узліссі бігали діти з сачками — метеликів ловили. Підкралася дівчинка і вже намірилася накинути сіточку на Горошка, але раптом розпізнала:

— Ох, то не метелик! Це квіточка Духмяного Горошку. А я подумала, який маленький гарний метелик.

— Гм, — помислив Горошок, — раз я подібний до метелика, то вдаватиму, ніби я метелик. Може, так і полечу.

— Я метелик, я метелик, — бубонить собі, та дарма — не летиться і край. А коли затихли дитячі голоси, зі своїх домівок повилітали метелики, різні-прерізні і ще й з усякими візерунками на крильцях. Один побачив Духмяного Горошка і питає:

— Хто ти такий?

— Я також метелик, — відповідає той.

— Начебто і метелик. Тільки чому так пахнеш?

— Бо я не простий метелик, а пахучий. Єдиний у світі, — став хизуватися Горошок.

— Коли так, то я скличу сюди усіх наших метеликів. Нехай подивляться на таке диво.

Злетілися метелики з цілого узлісся, а деякі навіть із поля.

— То це ти пахучий метелик? — питають.

— Я, — гордо відповідає Горошок. І справді навкруги чудово пахло.

— А звідки ти взявся?

— Я прилетів з далекого царства, де живуть пахучі метелики. У тому краю вони царюють, — вигадує Горошок різні побрехеньки.

— Ну, коли ти царського роду, то царюй у нас. Ми ще ніколи не мали царем пахучого метелика.

— Чого ж, царюватиму, коли просите. А ось моє царське веління:

Треба конче збудувати
для царевича палати
і карету йому дати,
як захоче мандрувати!

— Палац збудуємо. А карети метеликам не потрібно, бо мають крила.

Не вдалося Горошкові перехитрити метеликів. Але палати побудували отут, прямо на лопусі, що цар і з місця не рушався.

Та скоро скінчилося Горошкове царювання. Став Духмяний Горошок із кожним днем слабше пахнути, а то й зовсім перестав. Слуги царські носами шморгали, а він не пахне. І рознесли вони вість по цілій околиці. І метелики перестали цікавитися непахучим царем, а там і зовсім про нього забули. І все сталося тому, що Духмяний Горошок відірвався від свого стебла, листя і коріння. То вони визбирували запахущі соки в землі та напували свою квітку, аби вона квітнула і пахла усім на радість.

І жив бідлашний Духмяний Горошок самотно в палаці, що потроху розвалювався, і не міг вийти з нього. Але жаль йому було не за палацом і царюванням, а за тим, що так мало встиг набутися у широкому світі.

Рук не маю, маю вуса,
ними я доверху пнуса.
А допнувся — дуже прошу —
Хто найвище? Я! Горошок!

* * *

Про що розповіла Нагідка

Цитьте, діти, цитьте всі!
Стало тихо — маком сій.
Будем тихо-тихо так,
Аж досягне в тиші Мак.

Колись давно я жила в теплій Італії і називалася Календулою. Бо завжди я була молода і квітуча, який би місяць у календарі не розпочинався. Мала велику пошану і серед бідних, і серед королів. Бідняків я лікувала безкоштовно різними цілющими напоями. А

багаті для мене навіть пам'ятник побудували: на ньому королева Маргарита з гордістю тримає мене у руці. Та з часу, коли я довідалася, що на півночі є країна, де взимку випадає білий холодний пух, який називають снігом, не стало мені спокою. Потягло мене відвідати ці дивні казкові краї. Якось один мій знайомий музикант вибирався туди. От я і прошу: візьми та візьми мене зі собою, вік буду дякувати.

— Та боюся за тебе, — каже він, — бо мандри не легкі та й холод нестерпний.

— Я згідна на все. Бо тут я не зможу жити, коли у світі є такі дива, як сніг.

Вирушили ми з мандрівним музикою. Йдемо та йдемо. У селах і містах, на ярмаркових майданах він грає на скрипці або флейті. Люди збираються навколо, радо слухають пісні і дають музикантові, хто що може: хто монету, а хто хліба і вина. А інколи він і мене показує публіці, бо вона про таку квітку і не чувала.

Хто це в золоті, нівроку,
і всерединці, і збоку,
мов принцеса, а не квітка?
То чия вона і звідки?

Музикант відповідав людям. І так ми примандрували в країну, де мав незабаром випасти сніг, бо вже наступив листопад: осипалися золотим і багряним листом гаї і сади... '

Я дуже хвилювалася, а що коли сніг мені не сподобається і я розчаруюся? Або він візьме і заморозить мене? І я більше ніколи не побачу сонця у небі, до якого я дуже схожа. І треба було стільки подорожувати, аби злякатися в останню хвилину!

І от настав довгожданий день, коли з неба посіялися білі блискучі зірочки, одна від одної чудовіша. Хто це їх у небі виготовляє? Я так залюбувалася, що навіть спочатку не відчувала холоду, але він згодом мене пробрав наскрізь і теплого місця не залишив на моїх пелюстках. Музикант обережно вмовив мене між долоні, хукав теплом — і з цієї хатки я дивилася, як ті зіроньки, летячи, беруться за руки, мов у колі, обіймаються у пухнасті кульки і вкривають собою голі дерева, будинки і навіть зависають на бровах музикантові.

— Який чудовий сніг! — вигукнула я від зачудування, але холод добирався і до мого затишку.

— Чудовий то чудовий. Але що я діятиму з тобою цілісіньку довгу зиму? Даху над головою не маю, сказано, бродячий музика.

— Залиш мене до весни десь у хатині. Люди тут теж добрі і шануватимуть мене не менше, аніж у нас, на батьківщині.

Так і зробили. Вступили до крайньої хати на селі, бо там у вікнах красувалися густо-прегусто вазони: видно, люблять господарі квіти, то й мене не скривдять. І, справді, мовлять господарі:

"Зоставайся, будь ласка.

Вся ти в золоті, нівроку,
І всерединці, і збоку,
Мов принцеса, а не квітка".

— Поживи у нас до літа. А там, може, полюбитесь. Будеш нам за рідну.
Навесні прийшов по мене музикант, але запізнився. Я любісінько росла собі на городі, наче тут і народилася. Так я і залишилася у країні, де кожного року закрітає білими зірками сніг. І завжди хочеться його дочекатися. Тільки незвично прозвали мене на новій батьківщині: то Нагідка, то Крокіс, ба, навіть — Нігтики, бо моє насіння нагадує дитячі нігтики. Цілий кошичок нігтиків. Але я вже звикла до нових імен.

Хто це в золоті, нівроку,
І всередині, і збоку,
Мов принцеса, а не квітка? —
З нашого саду НАГІДКА!

* * *

Про що розповіла Незабудка

Цитьте, діти, цитьте всі!
Стало тихо — маком сій.
Будем тихо-тихо так,
аж з'їмо у маці Мак.

Приїхала дівчинка з великого міста в село до бабусі на весну, літо і навіть осінь. І тут вона полюбила квіти, поливала їх літеплом, розпушувала землю, щоб корінці не позатерпали, полола бур'яни, які хотіли заслонити квітам сонце. І квіти також полюбили дівчинку, здалеку впізнавали її, махали привітно листям і посилали назустріч свої пахощі.

Та була в дівчинки одна біда: вона плутала назви квітів і різного зілля, а то й зовсім забувала, як вони називаються. Або візьме кошичок, щоб нарвати малини, а вийде за ворота і думає, куди це зібралася, чи не по гриби. А вийде за село, то не знає, якою дорогою повертатися. Зустрінеється добра людина і питає: "Тобі куди, дівчинко?" А вона і назву бабусиноного села не згадає.

Квітам було шкода дівчинки. От вони стали радитися, як їй допомогти. Погомоніли, погомоніли, але нічого не придумали. Та якраз нагодилась добра чарівниця, вислухала квіти, бо їхню мову знала, і запитує:

— Чи поливає вас дівчинка?
— Поливає.
— А прополіє?

- Прополює.
- А курей проганяє з грядки?
- Проганяє.
- Милується вами?
- Ще й як!

Дівчинка виглянула у вікно: а в саду біля квітів якась бабуса. "Надворі спека, певно, бабуса дуже втомилася", — подумала дівчинка. Винесла вона для незнайомої бабусі молока з коржиком. Випила добра чарівниця, відпочила ще трохи, і подалася своєю дорогою, гадаючи, як допомогти такій ласкавій і чемній дитині.

Пішла наша дівчинка до лісу по суніці. Оглядається — ліс, стежки попереплутувалися, хоч сядь та й плач. Сіла та й плаче: доведеться тут і заночувати. А вночі вовки з'їдять... Бризнули з очей дрібні сльози і покотилися у траву. А звідти раптом визирнули блідо-блакитні дрібні-предрібні квіточки.

"Таких я ще не бачила, — подумала дівчинка. — А може, бачила і забула? Але чому вони так швидко ростуть — просто на очах? То, напевно, чарівні квітки. А з чарівними і побалакати можна".

- Добридень вам, квіточки! — привіталася дівчинка. І квіти відповіли:
- Доброго дня, дівчинко!
- Хто ви такі?
- А ми Незабудки.
- Які ви щасливі, — позаздрила дівчинка. — А я забудько. Пішла по суніці — забула глечик, забігла в ліс — забула, з якого боку ввійшла. Отак завжди.
- А ми про тебе знаємо. Нас послала добра чарівниця на допомогу. Коли що схочеш пригадати, а не зможеш, то прокажи:

Незабудко, Незабудко,
допоможи хутко!

От котрась із нас почує тебе, де б ти не була, і допоможе у скруті.

- То ви допоможете вибратися мені з лісу?
 - Еге ж.
 - То я зараз попрошу: "Незабудко, Незабудко, допоможи хутко стежину знайти з лісу". І чує дівчинка, ніби хтось у вусі шепче: "Ось стежка!" Глянула вона на квіти, а вони мовчать, ніби і не виростили на очах і не розмовляли щойно. Та все одно дівчинка подякувала їм (дякувати, на диво, вона ніколи не забувала!) і побігла. А на узліссі перестрів гайовий:
 - До якого тобі села, дівчинко?
 - Я до... — та й забула, трохи знітилася, а тоді пригадала недавню пригоду і швиденько проказала про себе: "Незабудко, Незабудко, допоможи хутко назвати село". І враз пригадала і назву села, і вулицю, і прізвище бабусі.
- З того часу дівчинка рідко коли щось забуває. Як не може відразу відповісти, то

хвилину подумає, ніби порадиться з кимось у собі, а тоді правильно відповідає. Тепер вона всі назви квітів пам'ятає і не переплутує.

А побачить нас, то так і припадає:

— Ой, ви мої милі Незабудки!..

Коли б не була ота дівчинка забудьком, то, може, не було б і нас, Незабудок.

Кажі мені хутко:

— Хто ти?

— Незабудка.

— Що ти не забула?

— Як в бабусі була.

— Що ти там робила?

— Квіти посадила.

— Що ти там чувала?

— Як пташка кувала.

— Що везеш до міста?

— Бабині намисто,

мальовану дудку,

пісню-незабудку.

* * *

Про що хотів розповісти Мак

Цитьте, діти, цитьте всі!

Стало тихо — маком сій.

Та що сіяти, однак?

Діти з'їли всенький Мак.

— Та не всенький. А я хто по-вашому?

— Та ніби мак!

— То дайте і мені розповісти.

— А ми про тебе вже чули: від початку до кінця.

— А що ж ви чули?

— От що:

Цитьте, діти, цитьте всі!

Стало тихо — маком сій.

Будем тихо-тихо так,

поки зійде в тиші Мак.

І так далі й далі так...

— Та я все одно хочу розповісти!

— Ну, то іншим разом, бо ми втомилися слухати. До того ж скінчився День квітів — квіти замовкли. Замовк і Мак. Можете, діти, погаласувати!

РОЗПОВІДІ ПРО КВІТИ

Лічилка

Ой, де, де
Кущ росте?
Що на ньому,
Золотому,
Листя золоте?

Що на ньому
Королева
Рожа-Рожечка
Рожева?

В неї вінчик
І перстінчик
Золотий.
Треба Рожу
Берегти.

І при ній,
Запашній,
Ти постій.

* * *

Про те, як Нічна Фіалка шукала собі ім'я

У гаю, на лузі, в полі —
скільки там квіток!
Ми нарвали їх доволі,

потім посідали в колі,
щоб сплести вінок.

Раз усілися у коло —
розповім про Матіолу.

Нічна Фіалка почувалася скривдженою: всі квіти мають свої імена, а вона носить чуже — Фіалчине. От вона скаржиться Левкої, своїй сусідці:

— Чому мене називають Фіалкою? Чи я подібна до неї? Вона при самій землі, а в мене високе стебло. Вона свої пахощі береже при собі, а мої розливаються навколо. Чи ж моя квіточка така темно— фіолетова? У неї п'ять пелюсток, а в мене — чотири, вони ніби вітрячок — навхрест, до того ж ледь-ледь фіолетові. Кажу тобі, Левкое, це несправедливо, і я хочу мати своє ім'я.

— Я думаю, — відповіла Біла Левкоя, — що називають тебе так за гарний запах. Бо ніде правди діти: хоч і не розкидається своїми пахощами Фіалка, але все-таки чудово пахне.

— Ти також гарно пахнеш, — зауважила Нічна Фіалка, — але ніхто тебе не називає Фіалкою: ні Денною, ні Нічною.

Сестро Левкое,
пахнем обоє.
Тільки ти Левкоя.

А я? Скажи — хто я?

Левкоя подумала і сказала:

— Є рада. Піди до королеви квітів Рожі-Троянди Пурпурової, попроси для себе назву. Нічна Фіалка так і зробила. Рожі-Троянда мешкала на своєму королівському куші посеред великого пишного квітника.

— Що це за така скромна квіточка з'явилася перед мої королівські очі? — запитала Рожі-Троянда.

— Моя королево, пробач за турботу. Мене називають Нічною Фіалкою. А я хочу мати своє ім'я. Назви мене якимось, коли твоя королівська ласка.

— Чому тобі не подобається Фіалчине ім'я? Фіалка дуже гарна і пахуча квітка — і ти повинна тим пишатися, — сказала Рожі-Троянда.

— Але ж не ім'я прикрашає квітку, а квітка — ім'я. Я хочу називатися так, як не називається жодна з квіток. І я сама буду прикрашати своє ім'я, — відповіла Нічна Фіалка.

Та королева квітів запитала:

— Чим ти будеш прикрашати своє ім'я? Квіточка твоя бліда і непримітна.

— А я вмю чудово пахнути ввечері та вночі, коли всі квіти засинають і навіть ти, моя королево, — похвалилася Нічна Фіалка.

— Гарзд, — сказала Рожі-Троянда, — тоді й приходь до мене, щоб я могла оцінити твої

пахощі.

Коли настав вечір, Нічна Фіалка підійшла до королевиного куща. Вона принесла з собою всі свої незвичайні пахощі.

— Моя королево! Це я — Нічна Фіалка.

— А-а-а... — позіхнула королева. — Хто сміє мене тривожити, коли я вляглася спати? Позачиняйте вікна, бо я не переношу запахів, якщо вони міцніші від моїх... а-а-а...

З нічим повернулася Нічна Фіалка. Тільки й того, що по дорозі склала пісеньку:

Маю квітку запашну —

не стуляється до сну.

Тільки, квіточко моя,

маєш ти своє ім'я?

— Не журися, — потішає Біла Левкоя. — Ти вночі не спиш, не спить і Мудра Сова. Порадись з нею. Ти її впізнаєш по великих окулярах, які вона накладає, аби в темряві читати.

Справді, вночі Нічна Фіалка побачила, як поблискують величезні окуляри Мудрої Сови у віконечку на даху будинку.

— Пані Сово! — гукнула Нічна Фіалка. — Чи можу у вас попросити поради?

— Хто ти така? — запитала Сова.

— Я квітка, що також не спить уночі. Хіба до вас не сягає мій запах?

— А що таке запах? — поцікавилася Сова, приготувавшись записати відповідь у товсту книжку.

— Це те, що занюхаєте носом, — відповідала Нічна Фіалка.

— Нічна квітко, — сказала Мудра Сова, — у мене очі, тобто я маю зір. У мене вуха, тобто я маю слух. Але в мене нема носа — отож, у мене нема нюху. Тому я не знаю, яка ти на запах.

— Як жаль! — зітхнула квітка. — А я хотіла просити у вас імені для себе. Мені сказала Левкоя, що ви все на світі знаєте.

— Тобі вповіли щирю правду, — втішена похвалою, сказала Мудра Сова. — Я навіть не заглядатиму у свої товстелезні книги-словники, щоб пошукати тобі ім'я. Совина квітка — от ти хто, або Совичка, бо також не спиш уночі, як і я. Ось тобі ім'я.

Не сподобалося Нічній Фіалці таке ім'я. То її називали ім'ям Фіалки, а тепер пропонують ім'я Сови. А вона весь час мріяла про власне, непозичене. А що була добре вихована квітка, то відповіла:

— Дякую за раду, пані Сово. Я ще подумаю.

Мудра Сова засміялася: "Хо-хо-хо" — і відлетіла, навіть не знявши окулярів. Бідна квітка мало не вмерла зі страху: такий жахливий сміх у Сови.

Тут із-за дерев визирнув блискучий Місяць і блакитним промінням попестив Нічну Фіалку.

— Люба квітко, — сказав він. — Я чув твою розмову з Совою. Чи ти погодишся на її

ім'я?

— Аж ніяк, — відповіла квітка. — Мені зовсім не хочеться носити ім'я Соби. До того ж вона так жахливо сміється, що я мало не вмерла від страху.

— Люба квітко, — знову обізвався Місяць. — Я багато мандрую, але завжди зачарований твоїм запахом: ти найпахучіша квітка у світі! Я хочу подарувати тобі ім'я, якого не має ще жодна квітка, бо я сам його вигадав. Це ім'я — Матіола.

— Ма-ті-о-ла, — повторила Нічна Фіалка. — Яке гарне ім'я!

І від тої хвилини вона стала Матіолою.

Маю квітку запашну —

не стуляється до сну.

Тепер, квіточко моя,

маєш ти своє ім'я!

Звичайно, я цікавий знати, що означає нове ім'я квітки. Але Місяць про це нічого не сказав, словників у мене нема, а звертатися до Мудрої Соби лячно, бо вона дійсно дуже страшно сміється, краще не зачіпати. Справді, що воно означає?

* * *

Про те, як Ромашка стала ворожкою

У гаю, на лузі, в полі —

скільки там квіток!

Ми нарвали їх доволі,

потім посідали в колі,

щоб сплести вінок.

У віночку є Ромашка,

ось про неї наша казка.

Ромашку, звичайно, кожен знає. Вибігаючи в садок, де цвітуть Ромашки, і обриваючи пелюстку за пелюсткою від золотого очка, проказують: "Любить — не любить, любить — не любить..." Але як не боляче Ромашці, вона пишається:

— Я не звичайна собі квітка, а знаменита ворожка. Піду похвалюся своїй королеві — Рожі-Троянді Пурпуровій.

Так і зробила. А Рожа-Троянда повеліла:

— Залишайся у моєму палаці. Будеш придворною дамою — коро— левиною знаменитою ворожкою.

І стала жити Ромашка у королівському квітнику. Ото покличе її Рожа-Троянда до себе і запитує:

— Скажи мені, знаменита придворна ворожка, чи любить мене Польовий Мак?

Ромашка прошепоче: "Любить — не любить", — а тоді відповідає:

Ой так-так!

Любить-любить тебе Мак.

Згодом знову запитує королева:

— А чи любить мене квіт Ірис?

Стиха поворожить собі Ромашка і каже:

І тепер, як і колись,

Тебе любить квіт Ірис.

А потім цікавилася, чи любить свою королеву Гіацинт? Ромашка відповідає:

Як же тебе не любить?

Любить-любить Гіацинт.

І як Рожі-Троянді Пурпуровій не бути вдоволеною такою ворожкою? Рожа-Троянда радіє: "Всі мене в цьому королівстві люблять. Я прекрасна і добра володарка". Та враз спохмурніла: вона пригадала, що є один квіт, який нікого-нікого не любить. Покликала королева Ромашку і запитує:

— Скажи мені, знаменита придворна ворожко, чи є десь на світі хоч один квіт, який би не любив мене?

Ромашка своїм звичаєм відповідає, тихенько перед тим повороживши "любить — не любить":

Я такого не знаходжу,

Що не любить славному Рожу.

Та королева не могла повірити Ромашці, бо є квіт Нарцис, що любить тільки себе, — квіт-самолюб. Він закоханий тільки у себе самого — самозакоханий квіт! Королева нічого не сказала Ромашці, але на другий день знову загадує:

— Скажи мені, знаменита придворна ворожко, чи любить мене Нарцис? А Ромашка, як завжди не вагаючись, відповідає:

— І тепер, як і колись,

Тебе любить квіт Нарцис.

Отут Рожа-Троянда цілком розчарувалася у своїй знаменитій ворожці. Бо коли хтось хоч раз скаже неправду, то вже не хочеш йому вірити далі, хоч би тепер говорив чистісіньку правду.

— От і не любить! — вигукнула обурена Рожа-Троянда Пурпурова, почервонівши ще дужче. — Нарцис зовсім мене не любить. І нікого— нікого не любить. Мені більше не потрібні у королівському дворі погані знамениті ворожки. Можеш іти на всі сто вітрів! Прикро стало Ромашці. Догоджала-догоджала своїй володарці — і перестаралася. Побрела Ромашка, наче циганка, по усіх усядах. Де тільки не зустрінеш її: в садку, при дорозі, в полі, на галявині в лісі, на подвір'ї, на пустирі... Всі знають, що вона знаменита ворожка, і називають ще порадицею або королицею (напевне, тому, що була при королеві). І, обриваючи з квітки пелюстку за пелюсткою, проказують: "Любить — не любить".

Квітку голублю, пелюстку гублю:

— Ромашко-Ромашко, чи тобі не важко?

— Важко не жити, а ворожити.

Любить — не любить, а мене згубить.

* * *

Про те, як Мала Золотоквітка тужила за вітриком

У гаю, на лузі, в полі —

скільки там квіток!

Ми нарвали їх доволі,

потім посідали в колі,

щоб сплести вінок.

Що за квітка: жовто цвіла,

білим пухом облетіла?

Біля штахет, у густій траві, жила собі Мала Золотоквітка. Її плескатий, ніби сонечко, кошичок, повний дрібних жовтих пелюсток, щовечора зачинявся, складаючись у пуп'янок. І квітка зникала серед трави. А вранці, коли сонце торкалося теплим промінням землі, золотий кошичок знову відчинявся і квітка говорила:

— Добридень, рослини добрі! Ось і я.

Але ніхто на неї не звертав уваги, а одна дівчинка сказала:

— Пфі, це якась Куряча Сліпота. Ліпше її не чіпати, а то ще вслі— пну. А от на Дику Жовту Жоржину, що на високих стеблах здіймала аж понад штахетами великі купчасті калачики-квіти, задивлялися всі. Бо й справді вона була гарною, хоч і пелюстки не були такі золотосяйні, як у нашої малої квітки.

Якось Мала Золотоквітка почула, як вгорі над нею зашелестіла— затріпотіла Дика Жовта Жоржина. Вона то пригинала високі стебла, то знову випростовувала їх.

— Що ти робиш, Дика Жовта Жоржино? — запитала Мала Золотоквітка.

— А це Вітрик прибув до мене в гості, — відповіла Жоржина.

— А хто це такий? Я ж бо нікого біля себе не бачу, — сказала Мала Золотоквітка.
— Я теж його не бачу, — відповіла Жоржина, — бо він у шапці— невидимці. Але я відчуваю, як він торкає-обвіває стебла, листя і квіти, як він гойдає мене.
— А тобі не боляче від того? — поцікавилася Мала Золотоквітка.
— А ніскілечки. Це навіть приємно, бо Вітриковий повій свіжий і прохолодний, а зараз ой яка спека! До того ж Вітрик весь час наспівує:

Щік не маю — надимаю,
дмуся, дмуся — піднімуся.
Рук не маю — обіймаю,
кого знаю і не знаю.
Крил не маю, а літаю,
білу хмарку підганяю.

— Поспитай у Вітрика, чи не схотів би він обвіяти і мене? — попросила Мала Золотоквітка.

— Гаразд, — згодилася Жоржина і, пошептавшись з Вітриком, переказала. — Він мовить, що ти занадто низько живеш, і тому ти зовсім непримітна квітка. А він не має часу опускатися так низько. Вітрик весь час дметься вгору, бо мусить здійматися аж до неба — он до тієї застиглої хмаринки. Вона без Вітрика і кроку не зробить.

— Дуже жаль, — відповіла Мала Золотоквітка. — Я думаю, що Вітрикові нічого б не сталося, коли б він один раз опустився нижче, до землі.

Але Вітрик шугнув у небо і разом із білою пухнастою хмаркою полинув кудись за місто. Від того дня в Малої Золотоквітки з'явилася мрія. Квітка мріяла, аби Вітрик побавився з нею, попестив, освіжив стебло, листя і квітку у спеку. Та Вітрик не звертав уваги на квітку, що жила низько у траві. А до Дикої Жовтої Жоржини навідувався частенько. Він говорив їй:

— Ця квітка у траві мене зовсім не цікавить. Ти гарно причесана, а вона — ні. І, здається, зовсім без запаху. Задля чого мені опускатися так низько? Нижче трави? В жодному разі!

Сумно було Малій Золотоквітці чути таке.

— Яка я непримітна рослина, — зітхала вона. — І гарного запаху не маю. Нікому в світі не потрібна. Правда, кілька разів випало мені щастя — побував у мене Сліпий Дощик. Але він не дуже роздивлявся, куди випадає, бо осліп від сонця. Тож гостював у всіх рослин підряд. Він був мокрий, але свіжий і прохолодний. Але чи такий самий, як Вітрик, я так і не дізнаюся. Яка ж бо я нещаслива... Одного разу сталося диво: Мала Золотоквітка відчинила зелені пелюстки свого кошичка — і замість золотого кошичка всі побачили білу пухнасту кульку.

— О, який пуханчик, — вигукнула дівчинка. — Це справжнісінька Кульбаба, а ніяк не Куряча Сліпота. Я хочу, Кульбабко, побавитися з тобою.

— Постривай, дівчинко, — раптом обізвався Вітрик, що гойдав Дику Жовту Жоржину.

— Ця біла пухнаста кулька, що ти називаєш Кульбабою, мені дуже сподобалася. Вона нагадує мені білу ніжну хмаринку. Я хочу завітати до неї в траву.

І Вітрик уперше опустився до землі, нижче трави, аж навкруги все зашелестіло і хитнулося додолу.

— Гей, бережися, Кульбабко, — крикнула дівчинка, але було пізно. Вітрик надто рвучко гойднув — і вся її чудова пухнаста зачіска звіялася з голови. Лише навкруги линуло багато-багато волосинок-парашутиків.

— От і маєш! — сказав зажурено Вітрик. — Приходь на другий раз до такої делікатної особи в гості!.. Але ти, Кульбабко, виглядала такою гарною, що я не міг не опуститися навіть так низько. Перепрошую, дорога Кульбабко! І помчав, виспівуючи:

— Щік не маю — надимаю, дмуся, дмуся — піднімуся, рук не маю — обіймаю, кого знаю і не знаю. Крил не маю, а літаю, білу хмарку підганяю, а з Кульбабки пух здуваю.

Шкода Кульбабці своєї пухнастої зачіски, соромно, що світить лисою голівкою. Але мрія квітки збулася. І колишня Мала Золотоквітка, а тепер облетіла Кульбабка, була щасливою — Вітрик її обняв!

* * *

Чудернацький віршик

Був собі Пуханчик-Пух.

Був собі й Дмуханчик-Дмух.

Тільки пухом пух Пуханчик,

то і дмухом дув Дмуханчик.

Ой на поле-тить,

ой, на луг полетить від дмуху пух!

Як Пуханчику без пуху?

Та шукай у полі Дмуха!..

* * *

Про те, як дівчинка намалювала портрет Рожевої Півонії червоним фломастером

У гаю, на лузі, в полі —

скільки там квіток!

Ми нарвали їх доволі,

потім посідали в колі,

щоб сплести вінок.

Хоч іде робота жваво,

та часу у нас чимало:

можна казку пригадати
про Півонію пихату.

Дівчинці подарували гарні кольорові фломастери, і вона сиділа біля вікна і малювала.
Був сонячний день.

Дівчинка закінчила малювати і сказала:

— Який гарний малюнок! Півонія мені дуже вдалася — піду почеплю малюнок біля свого ліжечка.

І вона навіть не зауважила, як Півонія глянула на той малюнок і запишалася з гордощів: "О, яка я розкішна червона квітка! Пелюстки у мене, наче з коштовного каміння рубіну, а моє густе листя, наче із смарагду. І небо над моєю квітучою головою найголубіше — ніби із сапфіру. І це все я побачила на малюнку дівчинки. Проте я давно здогадувалася, що я найгарніша рослина. Тільки мені личить бути королевою квітів — Півонією Пишною Першою".

До квітника плигнула маленька зелена Жабка.

— Маленька зелена Жабко, — сказала Півонія, — подивися вгору. Чи ти бачиш, яка червона квітка у мене? А яке густе зелене лиртя?

— Я також зелена, — відповіла Жабка, але Півонія пропустила Жабчині слова повз вуха і хвалилася далі:

— Наша дівчинка намалювала мій портрет. Це дуже гарний портрет, але я ще гарніша квітка. Портрет висить у найбільшому покої, і всі дивом дивуються: "Що за чудова Півонія! Вона повинна бути королевою квітів".

— Я також була царівною, — похвалилася маленька зелена Жабка. — Царівною Жабкою. Але це у казці.

— А я буду справжньою королевою, — сказала Півонія. — Стрибай собі на здоров'я, маленька зелена Жабко, розповідай усім, кого зустрінеш, про мене і мій чудовий портрет.

— Обов'язково, — пообіцяла Жабка і поплигала далі.

А тим часом на штахетину сів Горобець-Цвіркунець і привітався:

Цвірінь-цвірінь,
сонце і тінь,
чудовий день
від моїх пісень!

— Горобче, — сказала набундючена Півонія. — День справді чудовий. І все тому, що моя червона квітка і густе зелене листя ще чудовіші. Один художник попросив дозволу намалювати мій портрет, бо кращої квітки, ніж я, він ще не зустрічав. І, напевно, не зустріне. Я дозволила змалювати себе, бо він не простий маляр, а дуже вчений. Портрет вдався на славу. Тепер він виставлений у міському музеї. І всі мешканці нашого міста зачаровані мною: "Що за прекрасна квітка! — вигукують вони. — Краща

стократ від Троянди. Тільки Півонії пасує бути королевою квітів".

— Прецінь-цвірінь, — погодився Горобець. — Тільки оповідав мені один мій знайомий, Соловейко, що королева — Рожа-Троянда Пурпурова, і що він кожної ночі виспівує для неї свої найкращі пісні.

— Як прикро, — скрушно сказала Півонія. — Він міг би і для мене співати, коли б побачив і мене, і мій знаменитий портрет.

— Не журися, Півоніє! — сказав Горобець. — Якщо тебе виберуть королевою квітів, то я перший заспіваю для тебе. Зрештою, навіть зараз я можу розпочати свій спів:

Цвірінь-цвірінь,
сонце і тінь...

— Дякую тобі, Горобче, — відповіла Півонія. — Ти славний хлопець. Але ж не гнівайся, коли скажу, що дорівнятися у співі з Соловейком ти не можеш. Він заслужений королівський артист.

— А я збираюся, — сказав Горобець, — повчитися співу в музичній школі Шпака-Шпаківського, він уміє співати усіма пташиними голосами.

— Оце похвально, — сказала Півонія — Та заки ти станеш знаменитим співаком, розповідай усім, що я найкрасивіша квітка і що я повинна стати королевою.

Через годину всі горобці в місті розцвірінькапи новину про Півонію і про її незвичайної краси портрет.

І під вечір нагодився до Півонії сам заслужений королівський артист Соловейко-Солов'яненко.

— Шановна Півоніє, — проказав він, — горобці рознесли по всьому місті, що ти збираєшся стати королевою квітів. Чи то правда?

— Чистісінька правда, — зарозуміло відповіла Півонія. — Хіба ти не бачиш, яка в мене яскраво-червона квітка! А яке пишне зелене листя! А хіба ти не чув, що найзнаменитіший маляр у світі спеціально прибув сюди тільки для того, щоб я дала дозвіл змалювати мій портрет. І цей портрет — найкращий із портретів. Він висить у золотій рамі у найбільшій залі найбільшого столичного музею. А музей оберігають сто охоронців — і в кожного значок на грудях: квітка Півонії із щирого золота. З усіх країн поспішають до музею, аби глянути на мій портрет. Найбільші знавці живопису і наймудріші знавці квітів твердять в один голос, що тільки я заслуговую бути королевою квітів — Півонією Пишною І.

— Можливо, все так, як оповідаєш, — сказав Соловейко. — Але як буде з Трояндою; коли незабаром вона розцвіте?

— А буде собі звичайною квіткою, — відповіла Півонія. — Я дозволятиму їй відвідувати мене у королівському палаці і мою королівську галерею портретів. А ти будеш співати для мене, і я подарую тобі новий титул — двічі презаслужений артист її милості Півонії Пишної І.

— Дякую за милість, — сказав Соловейко, — будь собі королевою, скільки завгодно: і

першою, і останньою. Але я співатиму тільки для Троянди, бо кохаю її. І кохаю не за те, що вона королева, а за те, що вона прекрасна квітка. І кохатиму її навіть тоді, коли стане простою квіткою. І я відмовляюся від свого титулу заслуженого артиста і буду простим Соловейком. І моя пісня від того гіршою не стане. До того ж, той новий титул, який ти мені обіцяєш надати, дуже довгий, і, поки його мовиш, можна проспівати цілу пісеньку.

— Як жаль, що ти так пропадаєш за Трояндою, — сказала Півонія. — Та коли б ти побачив мій портрет, то забув би відразу про неї.

— Прощай! — відповів Соловейко. — Якщо ти вчуєш випадково мою пісню, то знай, що вона призначена тільки для моєї Троянди, яка незабаром розцвіте. І можеш заткати свої рожеві вуха. Я хочу, щоб моя кохана розцвіла від мого співу.

Але ж і дурник, — розсердилася Півонія, коли пташка відлетіла. — Тільки одну пісеньку тягне: Троянда і Троянда!.. Наче на ній світ клином зійшовся. Пфі! Хіба з неї намалював хто такий портрет, як ото з мене?

Дівчинка вийшла у садок і почула, як Півонія пихато декламувала сама собі віршик:

Квітка у мене червона,
на ній золота корона,
бо на цілому світі я —
королева квітів:
Півонія Пишна Перша —
з-поміж королев — королевша!
Художники знамениті
малюють мене щомиті,
і по усіх столицях
шанують моє обличчя
у рамках у позолоті —
очі відвести годі!
А знамениті поети
славлять мої портрети:
тільки пелюстки Півоній
такі яскраво-червоні!

І тоді дівчинка обізвалася до Півонії:

— Слухай, Півоніє, у тебе зовсім не яскраво-червоні пелюстки. Це я лише так намалювала, бо у мене не було рожевого фломастера. Але не журися, бо як на мене, то рожевий колір нічим не гірший від червоного.

* * *

Про те, як Зірка стала на землі Айстрою

У гаю, на лузі, в полі —
скільки там квіток!
Ми нарвали їх доволі,
потім посідали в колі,
щоб сплести вінок.
От коли б ще до вінка
впала зіронька яка.
А яка? А така,
як у небі, пломінка!

Нашою мовою Айстра — це Зірка. Подекуди квітку так і називають: не Айстрою, а Зірочкою. Багато квіток подібні до небесних зірок: їхні пелюстки розходяться урізнобіч, як промінці, від золотої серединки. Але чому тільки Айстру ще називають Зірочкою?

А було так. Дивилася Сумна Зірка з неба на Землю і заздрила усім тим, що сходять, проростають, буяють, квітнуть і пахнуть на зеленій Землі. "Як там гарно, — думала Сумна Зірка. — Шумлять гаї, струменять річки, щебечуть пташки, ваблять усіма кольорами квіти! А тут холодно, сумно, зірка від зірки далеко. Тільки радості, як князенко Місяць пройде по небі". Нудьгувала Сумна Зірка, а врешті надумала попроситися у свого князенка Місяця на Землю. Вислухав Місяць і мовить:

— От коли я стану місяцем Серпнем, тоді я багато зірок відпускаю на Землю. Та застерігаю тебе: по дорозі до Землі не одна Зірка згорить, не долетівши, інші впадуть на дно моря, а ще інші з розгону глибоко вгрузнуть у землю — і їх там ніхто не побачить. А коли навіть відкопають, то вони вже не блискучі зірочки, а темні камінці,, які люди ховають за скло у музеях і називають метеоритами. Нелегка дорога до Землі. І ще невідомо, як прийме гостей Земля.

— А мені хочеться там рости і цвісти, — виповіла свою мрію Сумна Зірка. — І не самотною, а вкупі з іншими квітами. І щоб їх було густо— прегусто!

— Гаразд. Чекай мене Серпневого, — відповів князенко Місяць. Відтоді не спускала Сумна Зірка очей із свого князенка. Кілька разів він мінявся — ставав молодиком: вузьким серпчком ріжками догори. Але на запитання Сумної Зірки відповідав:

— Ще не час. Бо я тепер Травень, а не Серпень (або Червень, або Липень). А дівчата тим часом на зеленій Землі сплітали вінки і співали:

От коли б ще до вінка
впала зіронька яка.
А яка? А така,
як у небі, пломінка!

— Тепер мій серпок означає, що починається Серпень. У цьому місяці я дозволяю усім охочим зіркам дістатися до Землі. Як долетиш до неї, то станеш квіткою. Земля прийме тебе не надто глибоко, саме так, щоб одні твої промінці стали корінцями, а інші —

стеблом і листям. Щасливої дороги, моя Сумна Зірко!

Багато зірок мчало серпневої ночі разом із Сумною Зіркою до Землі. Невеличкі згоріли, не долетівши, інші шубовснули в річки і моря (і там, певно, стали морськими зірками). Сумна Зірка зарилася в м'яку грядку, а на ранок зазеленіла.

А дівчинка прийшла у свій зільник і тільки сплеснула в долоні: — Звідкіль ця рослина? Вже кінець літа, вже всі квіти відцвітають, а вона тільки буде зав'язувати пуп'янок. Це, може, пізня осіння квітка?

І справді, Сумна Зірка, яку прозвали на Землі Айстрою, осіння квітка. Вона не лякається холоду, бо високо в небі було ще холодніше. Живе вона у товаристві таких же квітів — густо-прегусто їх. Та чи стало веселіше у гурті? У квітнику? Ой, ні. Вона була Сумною Зіркою, а тепер вона — Сумна Квітка. І дивиться вона із журбою в осіннє далеке небо. І, можливо, прагне знову зблиснути справжньою зіркою, тільки про це мовчить.

Я не бачив, щоб із айстр плели вінки: їх плетуть навесні або влітку з веселих квіток. Але я чув, як співали дівчатка:

Упадь, Зірко, з неба —
нам тебе тут треба.

Будеш на Землі
зірка на стеблі.

Будеш в квітнику
в айстринім вінку!

ТАКЕ СОБІ У МЕНЕ НА ОБІДІ
(друга частина книги)

Таке Собі, Таке Собі
було якось на світі:
Прийшло до мене на обід
ані в зимі, ні в літі.

Таке Собі, Таке Собі
ні впало, ані сіло,
прийшло у гості без зубів,
а їсти захотіло.

Присіло скраю де-не-де —
сидіти неохота.
Але чому воно не йде
ні в тин, ані в ворота?

Ані назад, ані вперед
порухатись не може?
Йому ні редька,
ані мед хіба-що допоможе.

У мене столу не було,
у нього нема рота.
Та з'їло страви всі на зло:
йому смакують псоти.

Кажу тобі, Таке Собі,
вже вечоріє зрання.
Давно закінчено обід,
почалося снідання.

Кажу тобі, Таке Собі,
вже завтра є сьогодні.
Сидиш мені, сидиш собі
то сите, то голодне.

Таке Собі, Таке Собі,
обідати вже досить!
Як і прийшло, так йди собі
ні взуте, ані босе!

* * *

Столик рококо

Має столик сто літ,
але дармо не СТОЇТЬ,
бо йде війна столітня
від листопада до квітня.

Це воюють королі,
і дорослі, і малі.

Одні хочуть столик мати,
Інші хочуть поламати.

Іде війна столикова,

і про неї далі слово.

Таке Собі

Королівський столик має три дуже гарні ніжки. Він називається рококо. За ним король Лю Дванадцятий п'є свою королівську каву. А коли його нема в покою, принцеса Коко вилізає на столик і чеберяє ніжками, їй дуже подобається чеберяти. Але столикові чеберяння аж ніяк не до вподоби. Бо його гарні три кривенькі ніжки починають розхитуватися. Столик від того поскрипує, попискує, ніби мишка.

— Як сміє нечемне дівчисько вилазити на кавовий королівський столик? — обурюється він. — І куди тільки дивиться королева Люлю?

А королева Люлю інколи дійсно дивиться на чеберяння і свариться:

— Коко, чому ти така неслухняна? Скільки разів я просила тебе не вилазити на столик і не махати ногами. Твому батькові королю Лю це не дуже подобається. Він за столиком п'є свою королівську пообідню каву.

Принцеса Коко обіцяє більше не вилазити на столик і не чеберяти ніжками. Та вже наступного дня вона забуває про обіцянку і знову чеберяє ніжками зі столика.

Столик терпить-терпить, скрипить-скрипить, а потім візьме і тупне спересердя вигнутою ніжкою.

— От завтра королю Лю розіллю каву, — вирішує столик. — Нехай король Лю покарає за це пустунку — свою кохану доню.

На другий день, як тільки король Лю сідає за столик до кави, порцелянова філіжанка починає тремтіти. Бо то навмисно хитається столик. Кілька краплин кави проливається на стільницю. Кава ж гаряча і обпекла столик.

— Нічого, я витерплю ці опіки, — каже до себе столик і заціплює зуби з болю. — Лиш би король Лю покарав пустунку.

Але король Лю не карає принцесу Коко.

— Слуги! — вигукує король. — Чому поламаний столик? Негайно винесіть його з покою на смітник. Або порубайте на дрова! Цей столик розливає мою пообідню каву. Я починаю хвилюватися. А це погано впливає на державні справи. Бо коли я злюся, то мені хочеться воювати з Льоляндією.

— Не хвилюйтеся, ваша величносте, — каже до короля Лю королева Люлю. — Цей столик не простий, а сам рококо. Його можна направити: підклеїти ніжки, витерти плями від кави. Було б дуже шкода такий столик викинути на дрова.

— Яка дурниця! — відповідає король Лю. — Столик старий і дрантивий. Мене дратують його три криві ніжки. Я хочу мати столик із чотирма, які б не хиталися.

Тоді це вже не буде рококо, бо всі меблі, які так називаються, мусять бути вигнуті, заокруглені і мати криві ніжки. Принцеса Коко так полюбляє столик рококо, — журиться королева Люлю.

— Принцеса і не помітить, що столик замінено, — каже король Лю.

— Для принцеси годиться будь-який столик, лиш би вона могла почеберяти ніжками.

Столик помилився: принцесі Коко зовсім не дісталось від короля Лю. Дісталось столикові рококо. І всій родині меблів, що називалися рококо. Замість них вносять нові столи, шафи, креденси, крісла, що мають рівні товсті ніжки. Меблі стоять на них міцно і не хитаються.

Принцесі Коко зовсім не до душі нові меблі. Вони здаються їй дуже серйозними, навіть сердитими. Принцесу лякає і слово ампір — це так називаються нові меблі. Вона боїться вилізати на них і чеберяти ногами.

Тим часом король Льо Десятий із сусідньої країни Льоляндії довідався від своїх розвідників, що у країні Люляндії, де править король Лю Дванадцятий, поміняли геть усі меблі рококо на якісь, що називаються ампір.

— Як вони там у Люляндії посміли поміняти меблі? Це спеціально зробив король Лю, аби подратувати мене, бо я ще не маю меблів ампір, — вигукнув король Льо. — Я мушу оголосити війну королю Лю і відібрати столик рококо. Бідний столик... Куди його могли запроторити? Я так любив пити каву за цим столиком, коли приїжджав у гості до короля Лю.

Починається війна Льоляндії з Люляндією. Війна дуже довга і тому називається столітньою. Коли виграють льоляндці, то всі меблі ампір викидають з палацу і знову вносять меблі рококо, їх ще не встигли спалити у Люляндії. Тоді щаслива принцеса Коко вилазить на свого улюбленого триногого столика і чеберяє ногами. А коли виграють люляндці, то замість меблів рококо вносять меблі ампір. Тоді принцеса Коко проситься у гості до палацу короля Льо, бо цей король, відступаючи, відвозить столик рококо до себе у Льоляндію. Тепер король Льо п'є за ним свою пообідню королівську каву. Кава часто розхлюпується по столі, але король терпить вибрики столика. Король тішиться, що у Люляндії не встигли його порубати на дрова і спалити. Король Льо має сина — принца Жожо, що любить чеберяти ніжками. Отож, тепер чеберяють обоє: принц Жожо і принцеса Коко. Столик рококо сердиться, буркоче, рипить, скрипить. Він і далі не любить, коли діти, навіть якщо вони королівські, чеберяють на ньому ногами.

Коко і Жожо дуже подружилися, сидячи на столику і розмахуючи ногами. І поки закінчилася столітня війна, вони й одружилися. Тоді Люляндія об'єдналася з Льоляндією в одно королівство Люльоляндію. А щоб більше люляндці не ворогували з льоляндцями, то вирішили усі, щоб і меблі рококо, і меблі ампір повідносити з палаців відразу і замінити їх зовсім новими меблями. І поки виносили меблі, старі королі і королеви помирали. Жожо і Коко, тепер уже нові король і королева, залишили собі тільки столик рококо на згадку про те, як вони познайомилися на ньому, чеберяючи ногами.

Один рік столик рококо стоїть у палаці Коко, а на другий рік — у палаці Жожо. А де столик, там і столиця. А столиця — це найголовніше місто в країні Люльоляндії. Один рік столиця у Люрку, а на другий рік у Льорку. Тепер будують нову столицю Люльорк спеціально для столика рококо, аби його щороку не перевозити. І поки стоїть столик у світлиці, доти живуть королі на світі. Бо на ньому дуже зручно маленьким принцам і принцесам, що їх привели на світ король Жожо і королева Коко, чеберяти ніжками.

Столик рококо пишається своєю столицею. Його дуже дбайливо доглядають, весь час ремонтують: то підклеюють ніжки, то забивають у щілини плішки, то покривають свіжим лаком, щоб не було від плям і знаку.

* * *

Капчики і Ваннух

Мало собі крісло
аж чотири ніжки:
не ходило і не лізло
по кімнаті пішки.

І взуватись не хотіло
у чотири тапки —
так пручалось, що ставало,
то дибки, то цапки.

Таке собі

Ганнуся мала пухнасті капчики, спереду були нашиті на них очі, а з боків — вушка. Вони виглядали як звірятка. Ганнуся, коли визу— валася, хвицала ногами — і капчики розліталися в різні боки. Один залітав під ліжку, а другий стрибав під стіл. Ганнусі здавалося, що це бігають білочки.

— Нусю, чому ти боса? — питала мама. — Негайно взуй капчики.

— Я не знаю, куди вони пострибали, — відповідала Ганнуся. І починала шукати капчики. А вони почувалися ображеними на дівчинку, що та порозкидала їх по цілій хаті. Капчики любили бути тільки укупі.

— Білочки мої милі, відізви́ться, — просила Ганнуся.

Але капчики, хоч і сумно їм було порізно, не відповідали. І дівчинка повзала на колінах по всій кімнаті, аби познаходити їх.

Одного разу вночі, коли вже спала мама, тато і Ганнуся, капчики стали нарікати на свою долю.

— Ганнуся дуже недбало до нас ставиться, — сказав один капчик, здається лівий. — До того ж обзиває нас білочками.

Вона весь час розлучає нас. А нам дуже сумно, коли ми порізнені, додав другий капчик, здається правий.

— Ми мусимо пошукати собі інші ноги, — запропонував лівий капчик.

— Ми виберемо ноги Ганнусиної мами або тата? — сказав правий.

— Але їх ноги завеликі, вони не влізуть у нас, — поміркував лівий.

— Як жаль, що ми завжди однакові розміром, — зажурився правий.

— Еге ж, ми не ростемо, — додав лівий капчик.

Отак вони розмовляли і бідкалися. "Ми ж такі гарні, зграбні, сухі та теплі. Хто б це міг узутти нас? Може, крісло?" І вони підійшли до нього.

— Крісло, ти не могло б нас носити? Ми хочемо іншого власника, бо Ганнуса нас не шанує, — сказали капчики.

— Але ж я маю чотири ноги, — відповіло крісло. А вас тільки одна пара. До того ж я не ходжу, мене тільки совають або переносять. Мені взуття не потрібне.

— Як жаль, — зітхнули капчики. — Невже нема нікого в хаті з двома ногами?

Перебрали усі меблі, але в усіх по чотири ноги.

— От коли б удома був кіт, — сказав котрийсь капчик, можливо лівий.

— Я колись бачило кота, — відказало крісло. — Як ще мене продавали у крамниці. До нас часто забігав котик, цілий день вилежувався на мені. Я добре пам'ятаю, що у нього чотири ніжки і один хвостик. До того ж я ніколи не бачило, аби котик ходив узутий.

— Кого ж тоді нам взути? — бідкалися капчики.

І раптом почувся хриплий голос із лазнички: "Взуйте мене!" У голосі чулося якесь булькання, сопіння, шипіння.

— А ти хто такий? — запитали капчики.

— Я той, що мешкає у ванні. Називаюся Ваннух. Буль-буль, — пробулькотів голос.

— Чому ми тебе ніколи не бачили? — поцікавилися капчики. Ван— нух трохи подумав і сказав:

— Коли Ганнуса купається у ванні, то вас залишає у коридорі, аби ви не змокрили, буль-буль.

— А Ганнуса тебе бачила? — запитали капчики.

— Не бачила. Вона тільки чула, як я шипів, сопів, свистів, кашляв, хрипів, коли я гнався по трубах із водою, або булькав у краниках. Ганнуса тоді питала: "Ваннух, це ти?". А я відповідав: "Ага, це я, Ваннух. Буль-буль." Але я ніколи не показувався Ганнусі на очі, — розповідав Ваннух.

— А чому ти не показувався? — запитали капчики.

— Я боявся, що можу не сподобатися Ганнусі, — відповів Ваннух.

— Ти такий страшний? — капчики дуже зацікавилися Ваннухом.

— Я думаю, що я навіть гарний, — сказав Ваннух. — Коли я вискакую з крану, я маленький як булька. Тоді я сідаю на дно ванни і починаю рости. І виростаю у велику водяну кулю, що має голову, руки, ноги. Я дуже подібний на людину. А коли вода стікає із ванни, то я знову зменшуюся, аж поки не прошмигну в отвір. Буль-буль.

— І ти ніколи не виходив із ванни? — запитали капчики. — Ти не бував у вітальні і спальні?

Ваннух зітхнув і сказав:

— Не був. Але мені дуже цікаво оглянути ці кімнати. Буль-буль.

— То в чому справа? — здивувалися капчики. — Двері до лазнички завжди відчинені. Чи ти боїшся людей?

— Я тільки боюся наслідити босими ногами. Мої ноги завжди мокрі. Вони наймокріші у

світі. І повсюди на підлозі я zostавлю мокрі сліди, — відповів Ваннук. — Що тоді подумають про мене люди? Буль-буль. Скажуть, що я не вихований Ваннук.

Капчики задумалися. Трохи поміркували і сказали:

— Повитирай ноги рушником.

— Це нічого не дасть, — відповів Ваннук. — Ноги завжди у мене мокрі, скільки б я їх не витирав. Буль-буль. Наймокріші у світі.

Капчики знову задумалися. Поміркували і сказали:

— Ми тобі допоможемо. Нам дуже хочеться тобі допомогти, аби ти оглянув помешкання.

— А як? — запитав Ваннук.

Капчики трохи порадилися між собою, а тоді порадили Ваннухові:

— Ти взуй нас і трохи походи по кімнатах.

— Дуже мудра порада. Буль-буль, — втішився Ваннук. Капчики почули чалапання у ванні, тоді відчинили двері й побачили велику водяну кульку, що мала голову, руки і ноги, вони також були з водяних кульок. Ваннук цілком не був страшним, він навіть сподобався капчикам.

На порозі він натягнув на дуже мокрі ноги капчики.

— Ой, які мокрі ноги, — сказали капчики. — Але якось потерпимо трохи. Ти ж не будеш цілу ніч ходити по кімнатах?

— Звичайно, що ні, — заспокоїв їх Ваннук, — я дуже трошки. Буль-буль.

Спочатку Ваннук пороздивлявся у передпокою, заглянув до кухні, зайшов до вітальні, а до спальні тільки зазирнув. Світла він не вмикав, не хотів розбудити тата, маму і Ганнусю. А, можливо, він не знав, як вмикається світло. У трубах, де він мешкав, завжди темно. Лише на хвильку присів на крісло і журно зітхнув:

— Яка зручна річ — крісло. Можна відпочити гарненько на ньому. Шкода, що у моїх трубах нема нічого подібного.

— Як добре, що люди сухі, — подумало крісло. — Мокрі гості мені зовсім не до вподоби. Ваннук встав і почимчикував до ванни.

— Дуже була цікава екскурсія. Буль-буль, — сказав Ваннук. Я тільки вештаюся по трубах. Правда, я трохи боявся настрикнутися на якусь гостру річ. Бо тоді з мене залишиться хіба мокре місце. Буль-буль.

На порозі лазнички він здохмив капчики, подякував їм — і покотився до ванни. Там він став зменшуватися, аж поки не вліз в отвір, куди витікає вода.

Уранці Ганнуса, сидячи в ліжку, стала назирати свої капчики. Але їх ніде не було видно.

— Куди ви пострибали, мої білочки? — питалася Ганнуса. Капчики не відзивалися, як і завжди. Тоді дівчинка босоніж побігла вмиватися до лазнички. Тут на порозі й зустріла їх. Вона швиденько всунула ноги в капчики — і незадоволено скрикнула:

— Що з вами, капчики? Ви мокрі, як хлющ! Хто у вас налив води? Чи, може, ви скупалися у ванні?

— А хто замочив крісло? — запитав тато. — Хотів би я знати.

Але мама також не знала. Тільки Ганнуся трохи подумала і здогадалася, що це зробив Ваннух. Але про це вона нікому не сказала.

* * *

Повітряна кулька

Жив маленький чортик
ще й низького зросту.
Із-під куцих шортів
балаламкав хвостик.

Чортик шморгав носом,
мав під носом бульку.
Він вчепив на хвостик
повітряну кульку.

Кульку штрикнув рогом
для розваги раптом:
було гуку трохи
ще й лишився клаптик.

Таке собі

На повітряній кульці були дуже гарно намальовані червоні вуста, що усміхалися. Таких чудових кульок дуже мало на світі: може п'ять, а може три. Ось таку кульку мала Настуся. Вона любила свою усміхнену кульку, але завжди тримала її за нитку. Настуся боялася, щоб кулька не вирвалася з рук і не подалася кудись із вітром. Або, не дай боже, не накололася на гострі колючки рожі, що високим кущем росли на подвір'ї. Тому Настуся ніколи з кулькою не підходила до куща.

— Ніколи не залітай до рожі, — наказувала Настуся кульці. — Рожа гарна, але підступна, бо має гострі колючки. Вона навіть не зверне уваги, що ти усміхаєшся до неї. Кульці було непогано в Настусі, але інколи їй хотілося волі, вона хотіла висмикнути нитку з пальчиків дівчинки — і летіти, летіти...

— Мені всюди буде добре, бо я до всіх усміхаюся, — думала кулька. — Всі будуть радіти, побачивши моє усміхнене лице. Я навіть не боюся рожі: усміхнуся до неї — і вона не зробить мені жодних прикрощів.

Якось Настуся випустила нитку, якою була прив'язана кулька. Побачила кулька відчинене вікно — і вилетіла крізь нього на подвір'я. Та не подалася до рожі, а відразу піднялася понад кущем, садом, будинком. Вона полинула у блакитне небо, де пливли невеликі пухнасті хмарки, їй легко летілося, бо хтось невидимий ніс її на собі.

— Це напевно вітер, — думала кулька. — Я помандрую з ним далеко-далеко, хоч на край світу. Мені набридло сидіти на одному місці.

Вона наздогнала хмаринку, з якої звисав чорний шнурок, і порівнялася з нею. На пухкій хмаринці лежав малий чорний хлопець із ріжками. А той чорний шнурок — це був його хвіст. Хлопець висолопив до кульки довгого червоного язика.

— Бе-е, — сказав він.

Кулька усміхнулася до нього, а він у відповідь тільки насупився.

— Ти чому не посміхаєшся? — запитала кулька.

— Чого це я маю посміхатися? Я нічого смішного не з'їв і нічого смішного не бачу, — відбуркнув хвостатий хлопець. — Досить, що ти смієшся без причини.

— Хто ж ти такий сердитий? — запитала кулька.

— Я чортик. Невже ти ніколи не чула про мене? — здивувався рогатий.

— Ні, — відповіла кулька. — моя Настуся ніколи не оповідала про тебе.

— Вона напевно на святого Миколая дістала різку від мене, — сказав чорний хлопець, — тому й не хоче мене згадувати.

— Але ж ні, — не згодилася кулька. — Настуся дістала від святого Миколая книжку і кольорові олівці. Про різку вона не згадувала.

— Твоя Настуся казала неправду, — сказав чортик. — Я їй дав не одну — аж десять різок. І ніяких подарунків вона не дістала. Твоя Настуся — нечемна, вередлива, погана.

.

— Неправда, — обурилася кулька. — Вона чемна. Я бачила книжку й олівці, які їй приніс святий Миколай.

— А вона тебе не любить, — додав чортик. — Вона тебе ненавидить. Вона хоче, щоб тебе прокололи шпилькою або колючкою з рожі.

— Такого не може бути, — засміялася кулька. — Вона мене застерігала від лиха.

Кулька і хмарка з чортиком летіли поруч. Але чортик зірвався на ноги і нахилився до кульки.

— Як добре, що ти втекла від нечемної Настусі. Нехай плаче. А ми з тобою трохи побуцаємося. У мене гарні ріжки. Я їх недавно погострив.

— Е, ні! Мені не можна буцатися, — не згодилася кулька. — Я можу тріснути. Настуся оберегала мене від усього колючого.

Кулька відлетіла вбік. Чортик їй не сподобався.

— Який поганий хлопчисько той чортик, — думала вона. — Коли б у мене був намальований язик, то я на прощання показала б йому язика.

Кулька наздогнала іншу хмарку. На ній, звисивши ноги у білих підколінниках, сидів вродливий хлопчик у білій довгій сорочці, за плечима у нього були білі крила. Він посміхнувся кульці і сказав:

— Привіт, кулько! Як ти гарно усміхаєшся. Тобі дуже до лиця цей усміх. — Від нього усім стає радісно. Завжди усміхайся!

— Хто ти, хлопчику! — запитала кулька.

— Я ангелик, — відповів білокрилий хлопчик. — Я про тебе знаю, бо щойно бачив

Настусю. Це чемна дівчинка. Вона дуже зажурена, плаче за тобою. Вона любить тебе і їй дуже бракує твоєї усмішки.

— Можливо, що так, — згодилася кулька. — Вона любить мене, але нікуди не відпускає, весь час тримає на нитці. Чи це також любов? А я захотіла волі — і летіти-летіти...

— Бути вільною — це добре, — відповів ангелик. — Але кулько, хіба ти зараз вільна? Тебе ж несе вітер. Ти линеш туди, куди забажає вітер, а не туди, куди ти бажаєш.

— Невже я сама не змогла б зараз полетіти туди, куди хочу? — Задумалася кулька. — Я хочу повернутися до Настусі.

— Ти залежна від вітру, — сказав ангелик. — Якщо він змінить напрям і поверне до землі, то й ти тоді зможеш повернутися.

— А куди ж я тепер мандрую? Куди мене несе вітер? — запитала кулька.

— Цього ніхто не знає. Вітер такий химерний: раз дме туди, раз — сюди, а інколи зовсім дець зникає, — пояснив ангелик.

Кулька зажурилася.

— Як же мені дістатися додому, до Настусі? Я засумувала за нею. Може попросити вітер, аби він відніс мене до неї? Можливо, вітрові сподобається моя усмішка?

— Його проси — не проси, — він не послухає. Він упертий. До того ж його не цікавлять жодні усмішки, — сказав ангелик. Але не журися. Я допоможу тобі повернутися на землю.

Ангелик злетів із хмаринки, взяв кульку за нитку і став спускатися вниз. Але вітер зі злості так шарпнув кульку, що ще трохи і нитка могла обірватися. Тоді ангелик притулив кульку до своїх грудей. Кулька усміхалася, її усміх напевно не сподобався вітрові, бо він свистав і сичав:

-Чого смієшся, кулько? Я тебе шмагаю, а ти усміхаєшся? Хочеш— ш-ш, аби я тебе пож-ж-бував на колюч-ч-ч-ч-ки рож-ж-і?

Ти мені нічого не вдієш, — засміялася кулька. — Мене захищає ангелик. Я усміхаюся, бо повертаюся до Настусі, яка чекає на мене, яка любить мене і якій бракує мого усміху.

На землі ангелик став невидимим, але кулька відчувала, як він пригортає її. Настуся побачила усміхнену кульку, вхопила її за нитку, притулила до себе і розцілувала в рум'яні щоки. Дівчинка щасливо усміхалася, як і сама кулька.

— Моя дорога кулько, — сказала Настуся, — я тішуся, що ти повернулася до мене. Мені було сумно без твоєї усмішки.

Кулька підвела очі до неба. По ньому пливли тільки білі пухнасті хмарки. Кулька усміхнулася до них. Вона знала, що на одній із хмарин сидить ангелик, звівши ноги у білих підколінниках. Ангелик напевно бачить її щасливу усмішку. І він також усміхається.

* * *

Молоток, що став поетом

Ток і ток, ток і ток!...
Звідкись чути молоток.
Де він, де він, я не знаю,
але я за ним шукаю.
Ось він, ось він — я знайшла!
Ха-ха-ха, ха-ха-ха!

Цей віршик ніколи не друкувався, його недавно, перед своїм днем народження написала Ганнуса (їй мало виповнитися сім років). Вона пишалася, що склала вірша, і декілька разів його декламувала. І треба ж було, щоб молоток, який спокійно лежав у кухні в скринці на полиці, почув Ганнусиною віршика. І він запишався ще дужче, адже про нього складено вірша! Він переконаний, що це таки про нього, а не про інший молоток. У віршику Ганнуса стверджувала, що знайшла молоток, але це було видумкою. Вона не заглядала на полицю, де був молоток та різні інші інструменти. У віршах можна вигадувати, що завгодно, і це називається поетичною видумкою. Дівчинці цілком не треба було молотка, вона мала забавки значно цікавіші, аніж він. Але віршик написався — і тут вже нічого не вдієш. Та молоток вирішив від цього часу бути самостійним.

Ось як міркував молоток: "Я мушу бути послухним кожному, хто бере мене у свою руку за держак, мушу виконувати чужу волю. А я хочу визволитися з усяких рук. Бажаю бути незалежним від них. Але з чого почати?"

Вранці, коли Ганнуса збиралася до школи, а тато з мамою до праці, молоток вчув, як казала мама татові:

— Татусю, забий міцніше того цвяха у покою, бо мені здається, що він от-от вивалиться — і картина впаде. Вона важка, бо під склом.

— Гаразд, — відповів тато, — але вже як повернуся з роботи, бо зараз поспішаю.

"О, я зроблю усім приємну несподіванку, — втішився молоток, — я сам заб'ю того цвяха, що хитається. Дівчинка варта того, щоб у неї в покої цвяхи міцно трималися у стіні. Нема проблем!"

І от, коли вдома не залишилося нікого, він виліз із скриньки, розглянувся по стінах і помітив цвях, що погано тримався.

"Справді, він потребує моєї уваги, — подумав молоток, — бо інакше може вивалитися з дірки, і картина злетить".

Молоток розігнався, аби ударити по цвяху залізною потилицею. Але не поцілив, ударив трохи нижче, по рамі.

Від удару пощербилася рама, а цвях вивалився із дірки разом із шматочком стіни. Картина вдарилася об підлогу — і скло тільки дзенькнуло. Його осколки посипалися по підлозі.

"От тобі й на! — зажурився молоток. — Та що тепер вдієш? Почекаю іншої нагоди допомогти. Я таки мушу щось доброго зробити для Ганнусі".

Увечері мама картала тата, що він допустив до того, аби цвях таки вивалився зі стіни.

— Ціле щастя, — сказала мама, — що це не була ікона, намальована на склі. Бо тоді ми напевно б її не зібрали до купи і не склеїли б з осколків.

Тато забив іншого цвяха і повісив картину, наразі без скла. Уранці мама знову звертається до тата:

— Не забудь після роботи полушити горіхи на торт для Ганнусі. Тільки я не впевнена, чи лускоріхом вдасться, бо дуже тверді горіхи.

"От і добре, — подумав молоток. — Я сам поколю ті тверді горіхи, раз лускоріх не може з ними дати ради. Ганнуса варта того, аби налушити їй горіхів. Нема проблем!"

Як тільки зачинилися двері за дівчинкою і її батьками, молоток виліз із скриньки і заглянув до миски з горіхами. То була велика гуцульська миска з малюнком, якого не було видно з-під горіхів. Молоток розігнався і загостреним носом ударив по горіхові, трохи його розколупав — і ковзнув аж до дна. Інші горіхи, зачеплені молотком, повискакували з миски, покотилися по столі, розбіглися по підлозі. А миска взяла і розкололася на дві частини. Тепер стало видно малюнок: серед зілля стояли два олені, яких тріщина розлучила.

"Не щастить мені з добрими справами", — зажурився молоток. Він повернувся до скриньки і так засумував, що аж склав віршика. Бо коли дуже тужно або, навпаки, дуже весело, то хочеться говорити віршами:

Ток і ток, ток і ток,
називаюсь молоток,
голова і ще держак —
саме так, саме так,
не кусак і не різак,
не стискач і не відкрут,
молоток — і все отут!
Трах-тарах, трах-тарах
забиваю тім'ям цвях.
Стук і грюк, стук і грюк,
лиш скоріше, аби з рук.
Ще й на сміх для усіх
носом трощу я горіх.
А коли не втраплю в ціль,
То ударю по руці,
по великому пальці:
а-я-яй, а-я-яй,
молотку не довіряй!
Стук і грюк, стук і грюк,
хочу вибитися з рук!
бо коли я вільний пан —
сам вчиняю тарарам.

І тепер я самоук,
самогрюк і самостук,
а ще теж, а ще теж
самолуп і самолеж,
самокол і самобій,
бо я хлопець не дурний.
Ще й до віршів маю дар —
самопис, самопісняр.
Ток і ток, ток і ток,
став поетом молоток.

"Я розумію, — роздумував молоток, — чому мені так не повелося з цвяхом і горіхами. Бо я, напевно, вродився поетом, а поети, як кажуть люди, не вміють забивати цвяхи і лущити горіхи. Вони вміють тільки складати вірші і за це мають славу. Віршувати — це значно легше, аніж тім'ям чи носом ударяти по твердих речах. А самому без чужих рук, не просто ж бо поцілити у цвях чи горіх.

Ввечері всі дивувалися, як це миска тріснула на дві частини.

— Може, миша завелася в хаті? — запитала мама.

— Миша могла б один-другий горіх викотити з миски, — відповів тато. — Але розтрощити її аж ніяк! От великий кіт міг би скинути миску зі стола, але ми його не маємо. — А може миска тріснула від температури? — знову запитала мама.

— Теж ні, — каже тато. — Температура у нас кімнатна, від неї нічого у кімнаті не тріскає.

— Це напевно добра фея хотіла допомогти полущити горіхи, але чомусь не вийшло в неї, — сказала Ганнуся.

— Добра фея не зробила б шкоди, — заперечила мама. — Словом, якась загадка.

Тато мав роботу, бо мусів склеювати миску, аби олені зійшлися до купи. Він цю справу знав добре, бо вже не раз допасовував черепки, склеював миски і глечики. Таку роботу тато з мамою називали реставрацією. У хаті було багато старих глеків, мисок і тарелів, привезених із рідних сіл. Деякі були потріскані і їх треба було реставрувати. Отож, тато реставрував миску, а потім ще мусів лущити горіхи і лускоріхом, і ножем, і навіть молотком.

На день народження було все гаразд: жодна картина не впала зі стіни, і ніяка миска не тріснула. Торт був дуже смачний — всі хвали-

ли. Ганнуся мала добрий настрій, заспівала дві чи три пісеньки і на закінчення свого виступу продекламувала віршик про молоток.

А тим часом молоток лежав у скринці і мугикав під ніс свого віршика. Йому було дуже прикро, що ніхто не знає, що він став поетом. Поруч із ним лежали обценьки, викрутка, шило, але вони цілком не розумілися на поезії.

— Ти спочатку навчися добре забивати цвяхи, — казали вони, — а тоді вже складай віршики.

— Я цілком добре забиваю цвяхи, — відповів ображено молоток, — але коли я в чужих руках. Самому ж не вдається. Я хотів бути незалежним від людських рук. Та це, виявляється, неможливо. Але коли б я не зробив спроби стати самостійним, то не був би і поетом. Дуже добрим поетом. Як нікого не буде з дорослих вдома, я розповім свого віршика Ганнусі. Діти краще розуміються на поезії, ніж дорослі.

Та йому дуже довго довелося чекати такої нагоди, бо Ганнуса не хоче залишитися вдома сама.

* * *

Снігобородьки

Ти любиш зиму?.. Та хто з дітей не любить зими!

Земля вкривається чистим і пухнастим снігом. І всюди, де тільки він випаде, обов'язково з'являться СНІГОБОРОДЬКИ. Я й сам ніколи про них не знав. І тільки недавно довідався від одного приятеля. Він родом з невеличкої, але симпатичної країни, яка називається Естонією. І там в Естонії, кожної зими разом зі снігом з'являються маленькі кумедні чоловічки з великою білою бородою. Ось такою: вона в них така довга і пишна, що закриває все тіло — від голови і до п'ят. І, здається, що снігобородьки — то одна борода. Тому їх називають Снігові Бородайки, Снігові Бороданчики, Снігові Бородульки, Снігові Бородачі, або просто снігобородьки. Вибирай ім'я, яке тобі до вподоби. Я думаю, що вони живуть і в наших краях, і коли тобі пощастить їх зустріти, ти обов'язково розкажи мені про це.

Отож, снігобородьки такі маленькі, що ти міг би вільно їх брати на долоню. Та вони й самі інколи дітям вилазять на руки — і починають чудернацькі танці. Діти регочуть, аж пищать. І, знаєш, чому? Довгі, пухнасті борідки дуже лоскочуть долоні.

Снігобородьки літати не вміють. Але вони легкі, як сніжинки, і найменший вітерець може їх підхопити і понести. Тому особливо снігобородькам подобаються заметілі, метелиці, завірюхи, хурделиці, віхоли, сніговії, хуртовини, хуги, сніговиці — тоді вони налітаються, скільки душі хочеться, їм аби носитися, вертітися, танцювати, підскакувати, катулятися, порохити снігом! Коли ти станеш на чистий сніг, від твоїх ніг залишаються сліди. Навіть від лапок маленького горобчика відтискаються відбитки. А от слідів снігобородьків ніколи не побачиш. А все через борода! Вони, наче вінички, метляються по снігу і замітають усі сліди. І сніг лежить гладенький і рівний, мовби щойно випав. То снігобородьки його позамітали.

Коли йде сніг, снігобородьки тут як тут — ні холод, ні мороз їх не лякає, їм зовсім не холодно, бо густа борода, як тепле футерко. Та й, крім того, як ти вже знаєш, вони дуже непосидючі: то веселяться, то підмітають сніг. А коли рухаєшся, щось робиш, то й не мерзнеш.

У снігобородьків чудові рожеві носики, над якими виблискують задерикуваті очка. У холоднечу носики червоніють. І чим більший холод, тим вони червоніші. По тому,

наскільки червоні носи, можна визначити, який насправді мороз. Коли вже надто сильний, носики аж горять. Тоді снігобородьки подібні на жмутик ватки, в яку ввіткнули ягідку червоної калини.

Снігобородьки люблять різні забави. Ото заховуються, коли діти санкуються чи ліплять сніговика, потім підкрадуться іззаду і покли— чутть: аго-о-ов! І тільки ти оглянешся, як вони махнуть бородою по снігу — і засиплять тобі і рот, і ніс, і очі сніговою порошею. І ти нічого не встигнеш помітити. А вони тим часом утечуть, розсипаючи довкола дзвіночки сміху. Такі їхні жарти.

Коли із засніжених дахів нависнуть довгі бурульки, снігобородьки по них видряпуються на дах і звідти з'їжджають — і падають просто у снігові замети. Тільки обдають снігом: бух-бух. Вони певно смокчуть бурульки, наче солодкі льодяники — і горло від того у них не болить.

Буває, заберуться снігобородьки на підвіконня і крізь шибки роблять дітям різні смішні міни, навіть показують язика, хоч вони, коли судити по бороді, зовсім дорослі. І весь час танцюють, кружляють на підвіконні. І дивно, як їх ніжки не заплутуються у густій— прегустій бороді. А до танцю приспівують, може, отак:

Ми бородьки,
снігові бородьки,
славим сніг.
Ми співаєм
піснею стрічаєм
сніг, сніг.

Гей сніжинки,
зіроньки-сніжинки,
упадіть!
Мов мітлою,
ми вас бородою
міть!
міть!

Любим холод,
зимоньку і холод,
сніговій.
Нам до танцю,
вітрику-ласкавцю,
вій!
вій!

Отої пісеньки я не чув, хоч вона мені нагадує пісеньку лісових дзвіночків, про них

снігобородьки і не відають. Але я часто чув, як порипувало за вікном. Звідки я міг знати, що то порипує сніг під ніжками снігобородьків, які, танцюючи, водять коло. Або понамальовують на вікнах різні дивні малюнки: блакитні казкові ліси, срібні квіти і, можливо, самих себе і коли уважно і часто придивлятися, то можна впізнати. А малювати мають чим! Бороди слугують їм за пензлі. І їхні малюнки, як сам деколи бачиш, зі снігових зірочок, морозяних блискіток, льодяних кристаликів.

Інколи, в дуже тихі місячні вечори, збираються вони чималим гуртом на підвіконня і співають, взявшись за руки і похитуючись то в один, то в інший бік до такту співу, немов колядують. Чи не доводилося тобі чути їх тиху-претиху, чомусь сумну пісеньку? Адже вони такі веселі, пустотливі, кумедні, а пісня сумна. Чого б то? Як ти гадаєш? Я забув запитати про це у приятеля.

Чи заходять снігобородьки через відчинені вікна в кімнату до дітей, я не знаю. Може, вони б радо завітали в гості, але вікна взимку дуже рідко відчинені, бо дорослі бояться перестудити дітей.

Дуже погано снігобородькам у вогку погоду. У дощові мокрі дні їх пишні пухнасті бороди намокають, злипаються, стають важкими, кудлатими, кострубатими їх жодець гребінець не візьме. То про які танці тоді балакати? Деся поховаються у снігових заметах — і ніхто не знає, що вони тоді роблять. Напевно журяться, що зима не вічна, що прийде весна.

Ти любиш весну?... Та хто з дітей не любить теплого сонечка, коли заплачуть бурульки, заспівають струмки, земля одягнеться травами і квітами, а дерева листям! То що тоді діяти снігобородькам? Сніг підмітати: але ж снігу немає. І зникають кудись снігобородьки. Може, разом із зимою відходять у холодні краї, на північ, де завжди сніг, мороз, крига. А може, знаходять сухі прохолодні печери і там розчісують один одному бороди і чекають зими...

У гостині бородьки
пили вино солодке:
гльо-гльо-гльо...
по бороді текло,
в рот не попало
ні багато, ні мало.
Злиплась борода —
отака біда!

Не чеши, гребінчику,
хлопчика і дівчинку,
а розчеши борода
з голови до п'ят.

Весна красна проминає,

чесе-чесе — не вгаває,
не розчесе гребінець —
і кінець.

Літо тепле проминає,
чесе-чесе — не вгаває,
не розчесе гребінець —
і кінець.

Жовта осінь проминає,
чесе-чесе — не вгаває,
не розчесе гребінець —
і кінець.

А вернулася зима —
Розчесалася сама
У бородьків борода,
Тут скінчилася біда!

Таке Собі

ДУРНІ КАЗКИ
(третя частина книги)

ЯК НАМАЛЮВАТИ ВИГЛЯДЬКА,
а також Дзуську, Дриська, Цюня, Фуркальце, Фурдичко, Фурдикало, Фуртака, Скрипця,
Скрегітку, Рипуня, Скімлюха, О-ля-ля, Парасольця, Соляника, фона Те, фону Ле та
інших, про яких мовиться у цій книжечці.

Я не знаю, я не знаю,
як Виглядько виглядає.
— І я також не знаю.
Має лапки він чи ноги?
Має ікла він чи роги?
Очі в нього чи глядальці?
Мацаки чи, може, пальці?
Має хобот він чи ніс?
Чи він лисий, чи заріс?
Я не знаю, я не знаю,
як Виглядько виглядає.
— А як не знаєш?

Має терка він чи зуби?
Має дзьобик він чи губи?
Має вушка чи антени?
Чи він білий, чи зелений?
Має крила він чи хвіст?
І який собі на зріст?
Я не знаю, я не знаю,
як Виглядько виглядає.
— А ще як не знаєш?
Має рильце він чи щоки?
Чи прямий, чи кособокий?
Бородай чи безбородько?
Міна кисла чи солодка?
Він безличний чи з лицем?
Чи блідий, чи з рум'янцем?
Я не знаю, я не знаю,
як Виглядько виглядає.
— А ще, ще як не знаєш?
Має серце чи моторчик?
Голова на нім чи горщик?
А, можливо, що й капуста?
Чи худий, чи дуже тлустий?
Має жало чи язик?
Чи пропелер, чи плавник?
Я не знаю, я не знаю,
як Виглядько виглядає.
— Невже так безнадійно?
Але я берусь за справу,
розкриваю книжку жваво.
Тут сторінку маю чисту,
а у мене гадка бистра —
гей, олівчики, вперед!
І готовий враз портрет.
На портреті сам Виглядько.
Ось і все. Я ставлю крапку.
— Хіба це він?
Як не віриш, то спочатку
намалюй і ти Виглядька.
Чистих сторінок багато —
Треба їх розмалювати.
А казок у книжці сім —

розмалюй-но ти усі.

— Дякую. Беруся до роботи.

Я вже знаю, я вже знаю,
як Виглядько виглядає.

* * *

ДЗУСЬКА ТА ІНШІ

Дзуська мешкала у млинку для мелення кави. Млинок дуже давній, ще з тих часів, коли не було електричних. Зверху млинок має корбу, якою треба крутити, засипаючи каву в отвір. Кава на жорнах перемелювалася і осипалася на дно млинка, у дерев'яну шуфлядку. Шуфлядку витягували з млинка — і змелену каву пересипали у кавник. Отож, Дзуська замешкала у шуфлядці, яка не була засунена до кінця. І тому через шпаринку можна було спокійно влізти у шуфлядку або вилізти з неї. Звичайно, можна було мешкати в отворі зверху млинка, а кришечка, якою той отвір закривався, не дуже щільно прилягала до поверхні. Але тут мешкати було небезпечно, бо якби раптом хтось покрутив корбою, то жорна могли б перемолоти Дзуську на каву. Правда, тепер тим млинком ніхто не користувався, його виставили на найвищу полицку в кухні для прикраси. На полицці були й інші давні кухонні речі, що вже вийшли з ужитку.

Вони були виставлені на огляд, начебто кухня була музеєм. Тому мешкати в отворі зверху було зовсім безпечно. Але Дзуська облюбувала собі шуфлядку: в ній так гарно пахло кавою, ніби в кав'ярні. А Дзуська понад усе любила запах кави.

Правда, хтось міг би зачинити шуфлядку до кінця. Тоді була б небезпека навіки сидіти запертою у шуфлядці, якщо б на той час Дзуська перебувала в ній. Або залишитися без такої вигідної дерев'яної кімнати, стіни і підлога якої просякли ароматом кави (на той випадок, коли б Дзуська була поза шуфлядкою). Самостійно висунути чи засунути шуфлядку Дзуська не мала сили. Але до млинка з висуненою шуфлядкою нікому не було діла.

То ж чи млинок до мелення кави не міг бути пристойним помешканням для Дзуськи? Звичайно, що міг.

На тій же полицці по сусідству мешкав Дрисько. Його домом була бронзова ступка (або моздір) для товчення перцю. Товкти у ступці можна було сухарі, цукор, гвоздику та інші заморські прянощі. Але, напевно, останнім, що товкли у ступці, був перець. А ступку після перцю забули акуратно витерти. Звичайно, було небезпечно мешкати на дні ступки. Хтось міг важким бронзовим товкачем розтерти Дриську, ніби він горошинка перцю. Але тепер у крамниці можна придбати геть усе розмелене, потовчене, покришене, розтерте — і відразу у пакетиках чи коробочках з гарними етикетками. То ж ступкою ніхто не користувався.

Дрисько любляв свій дім, бо той зберігав ще запах перцю, а Дрисько до всього уживав перець чи паприку, без них він не зміг би з'їсти навіть торта. Він так

призвичаївся до запаху перцю, мешкаючи у ступці, що навіть ніколи не пчихав.

То хіба ступка для товчення перцю не може бути мешканням для Дриська? Звичайно, що може.

На тій же полиці стоїть давня, трішки надтріснута карафа. Колись у ній подавали домашнє солодке вино. Ту карафу забули сполоснути перед тим, як виставити на полицю, і тому на дні загусло у медвяний клеїк вино. І ось у тій карафі преспокійно замешкав Цюньо. Йому там подобалося жити. Звичайно, була небезпека приклеїтися до солодкого дна. Але Цюньо любив вино, і він із задоволенням лизав солодку масу, до якої все-таки інколи траплялося приклеїтися. І таким чином відклеював себе. Тепер ніхто не збирався мити карафу зсередини, тож не було страху, що Цюня можуть вилити з водою чи розчинити в ній.

То ж хіба карафа для вина не могла бути домом для Цюня? Преспокійно могла.

Дзуська, Дрисько і Цюньо дуже приємні сусіди, що нечасто трапляється на білому світі. Але тут, на полиці, вони ніколи не сваряться між собою. Навпаки, вони люблять ходити в гості один до одного. От, наприклад, збираються в помешканні Дзуськи. Повсідаються вкупці, насолоджуються пахощами кави. Часу в них доволі, тож пригадують собі різні віршики, які колись вивчали у школі. Потім підуть до Дриська. Там нанюхаються перцю. Дзуська і Цюньо трохи попчихають. Дрисько їм бажає "на здоров'я", а ті — дякують. Сам Дрисько не пчихає, бо призвичаївся до запаху перцю. У ступці їм подобається розповідати забавні історійки й анекдоти. А тоді йдуть до Цюня. Полижуть загуслого винця — і трішки-трішки сп'яніють. Тоді співають і сумних, і веселих пісень. На другий день вони ходять у гостину в іншому порядку.

Спочатку у Дриська попчихають і нарозповідаються потішних історійок, потім у Цюня, полизавши винця, поспівають різних пісень, а вкінці у Дзуськи пригадують старі віршики, нанюхавшись кави. На третій день починають від Цюньового винця і пісень, тоді декламують віршики, насолоджуючись ароматом кави у Дзуськи, а закінчують гоститися у Дриська, розповідаючи кумедні історійки і пчихаючи. Правда, пчихають тільки Дзуська і Цюньо, бо Дрисько на перець не реагує. На четвертий день знову починають від Дзуськи, і так далі. Вони вже так звикли ходити один до одного, що ніколи не переплутають порядку. І їм ніколи не набридає гоститися.

А зрештою, що робити на полиці, коли більше жодних розваг, навіть телевізора, там немає і більше ніхто там не мешкає?..

* * *

ФУРКАЛЬЦЕ ТА ІНШІ

Є собі Фуркальце. Воно є собі, але воно є і нам. Воно не завелике і не замале, сам раз. Воно не затовсте і не затонке, можна сказати — струнке. Воно фуркає не грубо і не тонко, а цілком нормально. Воно не поспішає, але й не бариться. Словом, дуже звичайне фуркальце.

Ніхто не знає, чи воно живе, чи змайстроване. Але що нам до того, яке воно, аби фуркало. Бо без фуркання воно і не Фуркальце. Можна ним бавитися, тобто фуркати ним. Але воно може бавитися нами: бо ми не можемо відірватися від того фуркання.

Є собі Фурдичко. Воно є собі і є нам. От Фурдичко не таке. Воно трохи інше, хоч і фуркає. Бо без фуркання воно б не було Фурдичком. Воно трохи завелике, до того ж затовсте. Тому воно фуркає не поспішаючи, та й фуркає грубше, аніж фуркальце. Так виглядає, ніби воно чимось невдоволене і тому бурчить. Але, можливо, що це тільки так видається.

Інколи воно виглядає як живе, а інколи як змайстроване. Але то нас не обходить, яке воно, аби тільки фуркало. Ним можна бавитися, але воно може бавитися нами.

Є ще і Фурдикало. Воно також є собі і нам. Воно ще більш не таке, як Фуркальце і Фурдичко, хоч і фуркає. Воно занадто велике, занадто товсте, занадто повільне і занадто грубо фуркає. Аж від того фуркання робиться страшно. Хоч, можливо, воно не є злим. Розпізнати, який в нього характер, — нелегко, бо воно дуже грубо фуркає. Воно також виглядає то як живе, то як змайстроване. Та яке б воно не було, воно фуркає. Ним можна забавлятися, але воно може забавлятися нами.

Є собі і Фуртак. Але він є тільки собі. І не хоче бути нам. Він затонкий, замалий, дуже жвавий, весь час поспішає: його завжди відносить убік. Він дуже тонко фуркає. Аж дзеленчить у вухах. Він також здається то живим, то змайстрованим. Як коли. Але, щоб там не було, він також фуркає. Тільки ним не можна гратися і він не грається нами. Бо він Фуртак — і тут нічого не вдієш. Отак!

Спочатку Фуркальце познайомилося з Фурдичком. їм хотілося приятелювати, тобто фуркати разом. Але їм не вдавалося фуркати одночасно й однаково. Фурдичко трішки відставало і фуркало на якийсь там тон нижче, тобто грубше. І це засмучувало їх. Вони то сумували, то ображалися — і фуркали собі кожен сам по собі. Але потім, нафуркавшись наодинці, сходилися до купи — і знову фуркали разом, хоч і не зовсім злагоджено.

Одного разу їх зустріло Фурдикало, що для розваги профуркувалося неподалік. Йому також було самотньо фуркати. Воно дуже зраділо, коли дізналося, що Фуркальце і Фурдичко фуркають разом.

— Дуже гарний фуркавий дует, — фуркнуло воно грубо, що аж Фуркальцеві і Фурдичкові стало страшно. — Дует — це тоді, коли двоє одночасно фуркають, — пояснило Фурдикало. — І дуже добре, що ви фуркаєте неоднаково. Бо як фуркання не відрізниш одне від одного, то дуету не буде. Треба, щоб у час спільного фуркання було чути, що тих фуркань є два.

Фуркальце і Фурдичко були здивовані, що вони фуркають дуєтом. Це було цікавим відкриттям. Отож, вони даремно сердилися одне на одного, що їх фуркання не співпадали.

— Тепер, будь ласка, пофуркай з нами в дуєті, — попросили вони Фурдикала, коли зрозуміли, що Фурдикало зовсім не таке страшне, як їм видалося через його грубе фуркання.

— Тоді це буде не дует, а тріо, — пояснило Фурдикало. — Я поспробую, чи підходжу вам для фуркання втрюх.

Фурдикало фуркало дуже повільно і дуже басувало, аж все навколо здригалося від гулу. Воно приєдналося до Фуркальця і Фурдичка — фуркали всі разом, утрюх. На щастя, Фурдикало не приглушило Фуркальця і Фурдичка. Фурдикалося їм чудово.

— Це нічого, що трохи відстаю від Фурдичка, а Фурдичко від Фуркальця. Наше одночасне фуркання виходить досить пристойно. Ми ніби наздоганяємо одне одного. І кожен, хто збоку від нас, може розрізнити, що фуркання не одне, а складається аж з трьох фуркань.

— Отож, тріо, — похвалило Фурдикало себе і своїх приятелів.

— Було б непогано знайте ще четверте, аби послухало нас. Дуже добре, щоб те четверте було котресь, що само фуркає або розуміється на фурканні у тріо.

Незабаром вони зустріли четверте. Але воно було не воно, а було він. Це був Фуртак. Але він був непосидючий, неполежачий, непостоячий, його відносило весь час убік. Він дуже поспішав фуркати, аж дзеленчало у вухах від його тоненького фуркання. Він не мав ні часу, ні терпіння, ні бажання познайомитися з фуркавим тріо. Він або не любив спілкуватися з іншими, або не вмів спілкуватися, хоч фуркати вмів. І фуркав сам по собі десь збоку.

— Ні, ні, я поспішаю, — сказав Фуртак.

— Ти не дуже серйозний, — сказало Фурдикало Фуртакові.

— Я мало надію, що ти будеш фуркати разом із нами. Тоді був би квартет. Це коли фуркають четверо разом. Але з тобою, Фуртаче, ніхто ніколи не сфуркається. Фуркай собі на здоров'я сам!

Фуртак щось фуркнув на прощання — і тільки його бачили.

— Хіба він Фуртак? Він не каже слова "так", бо ні з ким не згоджується. Він тільки каже "ні", бо все заперечує. Він повинен називатися не Фуртак, а Фурні, — сказало Фурдикало.

фуркальце, Фурдичко і Фурдикало зафуркали утрюх і фуркали собі і нам. Нам дуже подобається їхнє фуркання, і ми дуже часто шкодуємо, що ніколи не зуміємо фуркати так, як вони.

* * *

СКРИПЦЬО ТА ІНШІ

Скрипцьові страшенно не подобається, коли дверні замки і завіси закапують оливою, аби вони не скрипіли.

Люди чомусь не люблять, як скрегочуть ключі у замках і скриплять завіси. А для Скрипця цей скрип і скрегіт — найкраща музика у світі. Тому він покинув змащену браму в центрі міста і подався шукати іншу, яка б ще скрипіла.

О, який був чудовий час, коли не було оливи в місті і всі брами і двері рипіли,

скреготали, зойкали, скимліли, гарчали, пищали, шкребли, шурготіли, хрипіли... Тоді Скрипцьо не потребував вишукувати рипучі брами аж десь на передмісті. Можна було тут, у центрі, а саме на площі Ринок, годинами вслухатися у сухі голоси брам. Навіть годинник на Ратуші поскрипував, пересуваючи стрілки. Коли вже набридали звуки одної брами, можна було перенестися до сусідньої, яка також скрипіла, але вже трохи інакше. Бо зовсім однакового скрипіння немає ніде.

Кожної ночі Скрипцьо ночував в іншій щілині від ключа. Він не боявся, що ключем його виштовхають звідти. Брами давно вже не замикалися.

Настали дуже погані часи. Недавно мером міста обрали пана Оливняка, міського доглядача брам. І він дуже ревно взявся за роботу. У місті звідкись з'явилася олива для змащення замків і завіс, понаправляли геть усі брами до будинків і двері до помешкань, пивниць і горищ.

Познаходили старі загублені ключі або подоробляли нові. Тільки десь на передмісті, на Замарстинові, Скрипцьо почув, як любо скрипить від вітру чи протягу брама. Отже, завісяни, що мешкають у дверних завісах, Богу дякувати, живі і здорові. Скрипцьові стало легше на душі.

— Нарешті чую милі для мого серця звуки, — проказав він до себе. Будинок був старий і обшарпаний. У вікнах не світилося. "О, тут можна буде спокійно переночувати, — подумав Скрипцьо, — а можливо, деякий час і пожити". І він, слухаючи завісян, поліз у щілину для ключа. Як добре мати хоч який-небудь захисток!

— Обережно, пане! — почувся тонкий скрипучий голосок.

— Хто тут? — запитав Скрипцьо.

Я — Скрегітка Шкрибляків, з Вірменської. Мусила втікати звідти, бо там геть усі замки позаливані оливою. Я мало не захлеснулася і не втратила голос, — поскаржилася Скрегітка.

— Я Скрипцьо з Ринку. Може, чули? — відповів Скрипцьо і додав, зітхаючи: — Тяжкі часи настали для нас.

— Звичайно, я чула про Вас, пане Скрипцю, про Ваш надзвичайний немuzичний голос, — зраділа Скрегітка. — Батько завжди казав, що такого знавця скрипу, як ви, в місті не було і немає.

— Скажіть, пане Скрипцю, — по хвилі запитує Скрегітка, — чи ви не чули, де зараз мій хрещений батько, пан Рипуньо з Руської?

— Якщо він ще не захлеснувся клятою оливою, то сподіваюся, що скоро буде тут, — відповів Скрипцьо.

Вони трохи помовчали, подрімали, заколисані рипінням брами. Приємно було усвідомлювати, що завісяни живі і здорові. Розбудив їх шурхіт — у щілину хтось впиався.

— Тут хтось є? — охрипло запитав прибулий.

— Влізайте, влізайте, пане Рипуню. Впізнаю вас по голосу, — сказав Скрипцьо. — Ми вас уже чекаємо. Тут ваша похресниця Скрегітка.

— Як ся маєте, любі! Ох і тяжкі часи для нас настали, — зітхнув Рипуньо.

— Пане Рипуню, ви часом не зустрічали в місті Скімлюха зі Сербської, — запитав Скрипцю. — Давненько його не бачив.

— Ні, пане Скрипцю, — відповів Рипуньо. — Будемо надіятися, що він живий. Бо ще не було такої халепи, аби він не вийшов сухим із оливи. Можливо, і до нас діб'ються.

Вони ще трохи балакали, трохи дрімали, заколисані голосами завісян: як добре, що ті живі, здорові і на їх голос збігаються з міста такі нещасні, як оце вони, що знайшли притулок в останній незмащеній брамі. Знову їх розбудив шурхіт — хтось впихався в отвір.

— Ого, тут вже хтось є? — захрипів невідомий. — Я Скімлюх. Як ся маєте?

— Заходьте, пане Скімлюху. Ми вже вас вирахували і чекаємо. Тут є панна Скрегітка з Вірменської, пан Рипуньо з Руської і я, Скрипцю з Ринку, — сказав Скрипцю і запитав:

— Що чути в місті?

— Ой, біда, панове. Мер розперезався. І хто б то міг подумати, що з такого тихого чоловічка буде такий лютий мер? Геть ціле місто заливає оливою. І де вона на нашу голову тільки взялася? — журно розповідав Скімлюх. — Жодного скрипу не залишилося. А скільки пропало нашого брата — захлеснулося у тій масній оливі.

Вони пожурилися та й стали дрімати під милі звуки заржавілих завіс.

Приємно було знати, що тут завісяни живі і здорові. Це була їх остання ніч у щілині для ключа.

Недалеко звідси, на Підзамчі, новий мер міста, пан Оливняк, колишній міський наглядач брам, перевірів, чи наповнені олив'ярки, накрутив будильник на шосту годину ранку. Він прочинив двері своєї спальні, вони безгучно, без скрипу закрилися. "Отак не скрипітиме завтра вже цілісіньке місто. Залишилось змазати ще одну чи дві брами на Замарстинові", — сказав Оливняк сам до себе.

Що пана мера, колишнього доглядача брам, обходить, що Скрипцю, Скрегітка, Рипуньо, Скімлюх та завісяни вже завтра вранці стануть бездомними? І куди ж їм, нещасним, надалі діватися?

* * *

ОЛЯ-ЛЯ-ЛЯ ТА ІНШІ

О-ля-ля любить чіплятися до дівчаток. Але не до всіх, а тільки до тих, що мають у своєму імені "ля" (це називається склад слова). Оля — це таке ім'я.

До дівчинки Олі О-ля-ля причепилася, як реп'яшок. І як тільки зачує О-ля-ля, що хтось звертається до дівчинки "Оля", вона починає лоскотати її або над верхньою губкою, або в куточках уст. Оля не стримується і сміється, бо дуже лоскітно. Але(якщо звертатися "Олю", то дівчинці не лоскітно: О-ля-ля її не зачіпає. Дивина, та й годі! Особливо О-ля-ля вподобала собі віршик, яким дражнив Олю Ольо:

Оля — ляля, робить збитки —

рве панчішки і скарпитки.

Оля зауважувала Олькові, що не "скарпитки", а "шкарпетки" — і тому той віршик неправильний. Олько, недовго думаючи, склав іншого віршика:

Оля — ляля, тільки трішки
рве шкарпетки і панчішки.

Це вже було краще. Оля не сердилася на Олька, лише сміялася. Бо О-ля-ля, зачувши аж три "ля", дуже старанно лоскотала. Ці хвилини вважала для себе О-ля-ля найщасливішими.

Але справа стала псуватися. Бо спочатку, як діти і дорослі казали "Оля", то все було гаразд. О-ля-ля мала причину лоскотати дівчинку. Та щораз частіше замість "ля" казали "лю" "Олю". І О-ля— ля не знала, як їй поводитися, їй ставало нудно і нецікаво жити.

А чому так сталося? Олина мама, вчителька мови, усім дітям і дорослим робила зауваження, що треба звертатися до Олі — Олю. Бо в українській мові є клична форма. От і попробуй забавлятися, коли існує клична форма і всі кличуть "Олю", а не "Оля". Зовсім нема нагоди розважитись.

О-ля-ля вирішила податися до іншої дівчинки. Далеко не треба було ходити, поруч мешкала Улянка. І тут жодна клична форма не псувала розваги. Бо як не клич: "Улянка" чи "Улянко" — є завжди у слові "ля".

Відтоді Улянка вічно сміється, коли називають її ім'я.

— О, яка привітна, завжди усміхнена дівчинка! — казали одні. Але були й інші, як-от Олько, що став прозиватися:

— Сміх без причини — знак дурачини.

Улянка ображалася і плакала. Олько не вгавав і ще більше дратував дівчинку:

— Заплач, Андрійку, дам копійку.

Тут Андрійко, звичайно, був ні до чого. Але Улянка плакала ще більше: сльози аж бриніли на очах. Тоді О-ля-ля втрачала настрої бавитися з нею.

"Така плакса з тої Улянки, що мені відпадає всяке бажання її лоскотати", — думала О-ля-ля.

Врешті Олько придумав і свого віршика, аби не згадувати невідомо якого Андрійка:

Заплач, Улянко,
зварю тобі манку
звечора і зранку!

І хоч Улянка любила манну кашу, особливо з конфітурою, все одно плакала.

"Тут більше сліз, аніж сміху", — подумала О-ля-ля та й покинула Улянку.

І знайшла Уську. В імені "Уська", що було скороченням від повного імені Ганнуська",

нема жодного складу "ля", навіть нема л чи я .

Чому ж тоді О-ля-ля причепилася до дівчинки?.. А ось чому. Уська вчилася грати і співати з нот. Ці ноти такі: до, ре, мі, фа, соль, ля, сі. Ноти не були ні сумними, ні веселими, а тим більше смішними. А от на уроці, коли Уська дійшла до ноти "ля", раптом почала сміятися.

— Що таке? — здивувалася вчителька музики. — Чому ти смієшся?

— Я не знаю, — відповіла Уська. — Мені смішно, коли співаю "ля".

— Нічого не розумію, — сказала вчителька. — Нотка "ля" зовсім не смішна. Вона така сама, як і всі решта.

— Ні, вона смішна, — не згодилася Уська. І сміялася далі, коли повторювала цю нотку. Вчителька мусила перервати урок співів (цей урок називається сольфеджіо), бо у мелодії, яку вони вчили, аж кілька разів повторювалася злочасна нота "ля".

— Вивчиш цю пісеньку вдома, раз тобі так смішно в класі. Зрештою, від завтра — канікули. До побачення. Гарного відпочинку, — сказала вчителька.

Ось так О-ля-ля причепилася до Уськи. Вона почула, як дівчинка співає. Вікно у класі було відчинене, тож О-ля-ля не мала жодних перешкод, аби знайти Уську.

По дорозі додому Уська посміхалася, бо ще мугикала мелодію, де було аж декілька "ля". О-ля-ля не дармувала і лоскотала дівчинку. До того ж Уська тішилася, що вже починаються канікули — не треба буде вчитися грати на піаніно і виспівувати ноти. Усьці хотілося тільки малювати. От до художньої школи вона б радо ходила.

Удома Уська на прощання відчинила піаніно, аби покласти туди нотний зошит. Та не втрималася і на прощання одним пальцем вистукала оту мелодію з багатьма "ля". О-ля-ля зраділа і трохи полоскотала Уську, а тоді присіла на клавіші "ля". Цей клавіш чомусь був дуже їй до вподоби, хоч він нічим не відрізнявся від інших. І саме тоді Уська зачинила кришку піаніно, перекрутила ключиком, а ключик заховала у потаємний, тільки їй відомий, сховок. Це на той випадок, коли б мама змушувала Уську грати вправи на канікулах.

Бідна О-ля-ля! Вона тепер змушена ціле літо сидіти замкнена у піаніно.

Отакі невдалі в неї будуть канікули!

* * *

ПАРАСОЛЬЦЬО ТА ІНШІ

У містечку, де живе Парасольцьо, дуже часто випадає дощ. Проте бувають погожі дні, коли парасольок не розкривають — їх носять у сумках або у руках, розмахуючи ними, мов ціпками. Але не дай боже забути їх удома — тоді обов'язково почнеться дощ.

У місті були такі мешканці, які вважали, що ніколи не слід складати парасольок. Бо від того вони псуються, час від часу щось там у механізмі, який відкриває і закриває, ламається або відлітає. У майстерні, де ремонтують парасолі, не встигали їх направляти. Ті мешканці казали, що відкриті парасольки завжди треба тримати над

головою, бо вони захищають від сонячних променів, які вважаються шкідливими. Адже колись давно всі дами ховалися від сонця під парасольками і не осмалювали своїх гарних носиків. До того ж у старому містечку завжди щось може звалитися на голову: то кусень дахівки або мох із покрівлі, то викрешуються балкони. Навіть горщик із квітами може випадково впасти з підвіконня. А як підливають квіти, то на хідник обов'язково дрібно капотить або густо дзюрчить.

Буває, що збитошники щось спеціально викидають через вікно на пішоходів. До того всього неприємного можна додати, що у містечку розвелось дуже багато птахів, які щось переносять у дзьобах, і часто те, що тримають у дзьобах, опускають на голови перехожих. Отож, парасолька над головою — найкращий захист від усяких недобрих трафунків.

Справді, небезпеки багато. Але супротивники розкритих парасольок доказують, що дуже незручно весь час тримати парасольку над головою, бо постійно рука зайнята і швидко втомлюється. Розкриті парасольки займають дуже багато місця в автомобілях, трамваях і вдома — в передпокої чи в коридорі. Навіть важко розминутися на вулиці. Міські газети поміщали статті то прихильників розкритих парасольок, то їх супротивників. Суперечка тяглася довго і кінця їй не було видно.

Прочитаєш одну статтю — і здається, що мають рацію ті, що за розкриті парасольки. А на другий день в іншій газеті прочитаєш статтю тих, що проти розкритих парасольок, — і вони теж мають рацію. Навіть самі газети вже заплуталися, хто має більше рації, і часто друкували одночасно на одній сторінці статті і тих, й інших: і розкривати, і не закривати.

Але Парасольцьо мав тверде переконання: парасольок не треба розкривати.

Крім того, вони менше псуватимуться. І що особи під парасольками більше захищені від усяких неприємних випадків, то розкриті парасолі дуже прикрасять місто. Вони різних кольорів. І буде здаватися, що на вулицях розквітають різні великі квіти, котрі рухаються сюди-туди. Звичайно, думав пан Парасольцьо, треба, щоб і чоловіки носили кольорові парасолі, а не чорні. Так було б гарніше. Чорні парасольки хіба брати на сумні випадки, наприклад, на похоронні процесії.

Пан Парасольцьо взявся за роботу. Він у майстерні, де ремонтують парасолі, уважно придивлявся, як діяв механізм, що відкриває і закриває парасольку. І він придумав, що зробити у тому механізмі, аби розкрита парасолька уже ніколи не закривалася.

Тоді зібрав усіх своїх дорогих родичів на таємну вечерю. Ось хто прийшов: прадід Парасоляр (без прабабки Парасолярки), дідусь Парасольський (без бабусі Парасольської), татко Парасолець (без мамці Парасольцевої та сестрички Парасольцівни), брат Парасоляк (але без братової Парасолячки та їх дочки Парасоляківни), зять Парасольман (але без дружини Парасольманової та їх дочки Парасольманівни), стрийко Парасолевич (але без стриянки Парасолевички та їх дочки Парасолевівни), вуйко Парасолів (але без вуйни Парасолевої та їх дочки Парасолівни), дядько Парасольник (але без тети Парасольнички і їх дочки Парасольниківни), небіж Парасольченко (він не одружений), кузин Парасольчук (але без кузини Парасольчучки

та їх дочки Парасольчуківни), швагро Парасоленко (без швагрової Парасоленкової та їх дочки Парасоленківни), далекий родич Парасолюх (без тітки Парасолюхової та їх дочки Парасолюхівни), кум Парасолян (без куми Парасолянової та їх дочки Парасолянівни), сусід Парасольозмок (без сусідки Парасольозмочки та їх дочки Парасольозмоківни).

Отож, зібралось чоловіче товариство. Пан Парасольцьо втаємничив у свій план завжди розкритих парасольок. Усі згодились з паном Парасольцем, бо були такої ж думки. Він навчив усіх, як зіпсувати парасольковий механізм, аби той ніколи не закривався. Зібрані на таємну вечерю розділили на мапі місто; кожен вибрав собі вулицю і на ній позначив будинки, в яких мешкали ті, що не хотіли розкритих парасольок.

Настала довгождана ніч, коли родичі Парасольця мали проникнути у помешкання прихильників закритих парасольок. Здійснити це не було важко для Парасольця і його родичів, які можуть заховатися у складках закритої парасольки і разом із нею увійти до чужого помешкання. Вони можуть влізти у будь-який отвір: через шпарину у дверях, через відчинену квартиру у вікні, в крайньому випадку — в отвір для ключа.

Ось така це спритна родина.

За одну ніч вони обійшли усі помешкання прихильників закритих парасольок, попсували механізми, аби парасольки вже не закривалися.

Вранці мешканці мусили вийти з домів із розкритими парасолями, хоч була чудова погода. Бо, як не взяти їх, відразу почнеться негода. А ті, що були за розкриті парасольки, зраділи, що сталося по— їхньому, вони самі охоче прогулювалися з розкритими парасолями. Як гарно виглядали вулиці з натовпом людей, які над головами несли різнобарвні, мов квіти, парасолі! Дуже з цього раділи Діти.

Та найбільше тішились члени родини пана Парасольця. Вони винесли крісла і круглі столики на тротуар, прилаштували над ними великі, замовлені на цей випадок парасолі і смакували пиво, їхні дружини пили каву, а діточки лизали морозиво. На їх вулиці було свято.

Правда, не всі тішились Днем Розкритих Парасольок. Були такі, що побігли до майстерні, де ремонтували парасолі. Але, побачивши, що там довга черга, махали на неї рукою і поверталися назад. Та черга не посувалася, бо майстерню закупив зять Парасольман і вивісив табличку: "Майстерня з ремонту парасольок на ремонті". Звичайно, ніякого ремонту не велося, бо зять Парасольман разом із тестем Парасольцем пив пиво. Воно сьогодні, у День Розкритих Парасольок, дуже їм смакувало.

* * *

СОЛЯНИК ТА ІНШІ

Остапові Манулякові — авторові ідеї

Соляни завжди невдоволені. Адже сільничка на столі дуже маленька. І їм затісно

сидіти, звисивши ноги, довкруги на вінчику сільнички і радити раду. Нарікають соляни і на господиню, і на цілий світ.

Сьогодні вони також обсіли сільничку, і Соляник Перший виголошував своє мудре слово:

— Дорогі соляни! Брати і сестри! Що з того, що кажуть, ніби ми сіль землі. Що без солі не обходяться ні люди, ні тварини. Ви гляньте, дорогі соляни, скільки лише на цій кухні готується різних страв. Без солі вони абсолютно несмачні. Страва без солі — як трава. Сіль займає величезні простори: у воді, під землею і навіть поверх землі. Кажуть, що цілі моря і океани солоні. А як багато кам'яної солі є під землею! А тут, на столі, така мініатюрна сільничка, що нам важко вміститися. Чи це не ганьба?

— Ганьба! Ганьба! — згоджувалися соляни. Вони гомоніли, кожний щось пропонував або виливав уголос свій жаль, що така мізерна їхня сільничка. Як трохи соляни вгомонювалися і притихали, Соляник Перший промовляв:

— Дорогі соляни, брати і сестри! Є дві ради. Або забратися геть із цієї кухні — і пошукати іншу. А без нас сіль перестане бути солоною, і господиня зрозуміє, що ставилась до нас несправедливо. Або піти війною на цукрян і відібрати силою їхню цукерничку. Цукор не є такий потрібний, як сіль. Його вживають хіба до чаю і кави, та й то не кожен. Або до чогось солодкого на десерт. А дивіться, яка велика і розкішна цукерничка! Ще й кришталева. Скільки б то нас могло розміститися на ній!

Соляни задумувалися, а тоді один поперед іншого вигукували. Одні, що треба забиратися з цієї кухні від невдячної господині. А інші, що треба відвойовувати цукерницю. Словом, ділилися на два табори, і було не зрозуміло, на боці якого табору була перевага. Тоді Соляник Перший просив утихомиритися і продовжував промовляти:

— Дорогі соляни, брати і сестри! Розглянемо першу пропозицію. Тобто покинути цей стіл, оцю кухню і помандрувати до іншого столу, до іншої кухні в нашому домі. Але ми не впевнені, що там сільничка більша. І що тамтешні соляни радо приймуть нас до себе. Вони можуть сказати, що нас разом із ними буде забагато. А як скажуть: "Забирайтеся геть"? Тоді доведеться воювати з ними, тобто — зі своїми кровними братами і сестрами із сусідньої сільнички. Зі Соляником Другим або Соляником Третім. Може, усі загинуть у цій війні — і тоді сіль буде і тут, і там несолоною. Вона опрісніє. А це ганьба для усіх солян світу.

"Ганьба! Ганьба!" — знову згоджувалися соляни. Ганьбитися ми не повинні. Ліпше терпіти у тісноті. Лиш би сіль не опрісніла.

Тоді поміркуємо над другою пропозицією, дорогі соляни, брати і сестри! — продовжував Соляник Перший. — Чи вигнати цукрян із цукернички? Звичайно, цукерничка чудова, кришталева. Та основне, що велика, її вінчик не гострий, яку сільнички, і на ньому значно вигідніше сидіти, звисивши ноги, і радити раду. То ж як вигнати цукрян звідти? Вони також люблять сидіти довкруг цукернички на її бережку і щось радити. Правда, ми не знаємо, про що їхня рада. Але добровільно звідти вони не вступляться. Бо без них цукор перестане бути солодким. А це ганьба для цукрян усього

світу.

— Ганьба! Ганьба! — ще раз згоджувалися соляни. А Соляник Перший провадив своє:

— Дорогі соляни, брати і сестри! Ми можемо попросити їх покинути цукерничку. Але це нічого не дасть. Перейти до сільнички їм не вигідно: і цукор тут не поміститься, і цукрянам буде ще тісніше, ніж нам, бо їх значно більше. Піти на них війною: де впевненість, що ми переможемо? А якщо ми загинемо, то сіль перестане бути солоною. А це ганьба для усіх солян світу.

— Ганьба! Ганьба!... — ще раз і ще раз згоджувалися соляни. А Соляник Перший продовжував:

— Дорогі соляни, брати і сестри! Якщо загинуть тільки цукря— ни, то цукор перестане бути солодким. І це ганьба для цукрян усього світу.

— Ганьба! Ганьба! — і далі погоджувалися соляни. А як затихали, то Соляник Перший вів далі:

— А якщо поляжемо і ми, і вони, то сіль буде несолоною, і Цукор несолодким. І буде ганьба для усіх солян і цукрян світу.

— Ганьба! Ганьба!.. — повторювали соляни. — Буде ганьба і нам, і їм. То що ж тоді робити? Який вихід? І так зле, і так недобре.

Вони ще довго радили раду: сперечалися, погоджувалися, чухали потилиці, розмахували ногами. Інколи від різкого чеберяння ногами той чи інший соляний звалювався з краєчка сільнички і падав на стіл.

Сільничка була дуже не вигідною: і краї загострі, і місця мало на ній.

Але знову видряпувалися на сільничку і продовжували раду. Бо що робити солянам день у день, як не раду радити? Отож радяться, чи забратися звідси, чи на цукрян стати?

Цукрянам, напевно, краще жити — вони мають доволі місця на бережку цукернички. Вона у них велика і ще до того кришталева, їм не треба ні покидати цукерничку, ні йти війною на солян. У них справді солодке життя. Про що ж тоді вони радяться, всівшись довкола і звисивши ноги?

Напевно, розповідають веселі історії й анекдоти і регочуть.

Отакий несправедливий світ. І нема на то ради.

* * *

ФОН ТЕ ТА ІНШІ

Фон Те має незвичне ім'я. Можливо, він з Німеччини або з Франції. Але він дуже добре розуміє українську мову. Він її навіть любить і настільки любить, що сидить у телефонній слухавці день і ніч, аби послухати розмови і насолоджуватися ними. Сидить там тихо, але іноді починає ворухитися. А це заважає при розмові, бо появляються шум, тріск або й пищення у слухавці.

— Щось негаразд із телефоном, — каже тоді господаря, що телефонує до приятельки.

— Відтоді, як голландська фірма підключає телефони у нашому місті, не можна нормально порозмовляти. Раніше так не було. Дарма що іноземна фірма!

Тоді фон Те перестає вовтузитися — у телефоні стає тихо, і кожне слово чути виразно.

— О, вже краще, — відповідає приятелька, — це напевно магнітні бурі.

— Які там бурі, — обурюється господиня. — Це такі погані телефонні станції.

Фон Те вміє також щось маніпулювати у телефоні. Тоді можна вчути чужу розмову. Або поєднає телефон з іншим, якого ніхто і не набирав. Фон Те — великий фахівець. Можливо, він дійсно прибув до нашого міста разом із голландською фірмою. Приятелька господині каже, що з телефонами коїлося щось дивне ще задовго до приїзду голландців. Але фон Те думає, що і до нього хтось сидів у телефоні і підслуховував розмови.

Фон Те не зовсім самотній. Він мав кількох товаришів, фонів, які також мешкали у телефонах. Один навіть жив у телефонній будці. Взимку мусив перебиратися у тепліше приміщення. А навесні знову повертався, бо дуже любляв розмови незнайомих людей з вулиці.

Недавно відбулося ще одне знайомство фона Те. Було це так. Господар приніс додому новий телефон.

— Тепер оцей телефон буде в тебе у спальні, — сказав він своїй дружині. — А той, що у вітальні, буде мій. Новий телефон — останній крик моди. Він навіть може записувати розмови, бо має у собі магнітофон.

Спочатку було все добре при телефонуванні з нового апарата. Але згодом господиня стала скаржитися:

— І новий телефон не в порядку: то тріщить, то перестає з'єднувати як слід. Може, до нього, як і до старого, хтось підключається, аби підслуховувати.

Тепер не підслуховують розмов, — не згоджувалася її приятелька. Але фон Те відразу збагнув, що у новому телефоні хтось поселився.

Коли не було господарів удома, він вирішив в'ясувати, хто є в новому телефоні.

— Альо, — сказав він. — Говорить фон Те. Хто замешкав у новому телефоні?

— Альо, я — фона Ле, — почув він у відповідь. — Я рада вас чути, фоне Те.

— Дуже приємно, фоно Ле, — зрадів фон Те. — Ви, здається, тут недавно?

— Щойно вчора поселилася, — відповіла фона Ле. — Чи тут є що слухати?

— Доволі цікаві розмови, досить інтелігентні, — відповів фон Те. — Напевно, це чудово підслуховувати разом одні і ті ж розмови?

— О, так! — згодилася фона Ле. — Мабуть, це велика приємність. А потім можна обговорювати те, що вчуємо. Нам не буде нудно, еге ж?

— Авжеж. Ви така мила співбесідниця, — похвалив її фон Те.

— Дякую, — відповіла фона Ле. — Ви такі чемні.

— Я думаю, що ви також і мила співслухівниця, — додав фон Те.

— Ну, що ви! Не захвалюйте завчасу, — сказала фона Ле. — Я не впевнена, що вмію підслуховувати краще від вас.

— Ви чарівна! — палко вигукнув фон Те.

— Дякую ще раз, — відповіла фона Ле. — Але ж ви мене навіть не бачили.

— Досить того, що я чую ваш голос, — мовив фон Те. — Я ще не чув гарнішого голосу! Я згоряю від нетерпіння зустрітися з його власницею. Сподіваюся, що і ваші вушка такі ж гарненькі.

Тоді не баріться і приходьте до мене на каву, запропонувала фона Ле.

— Широ дякую. Через хвилинку буду, — радісно пообіцяв фон Те. На столі у вітальні він побачив букет троянд. Фон Те відщипнув три червоні пелюстки — і дійсно за мить стукав до нового телефону, фона Ле запросила увійти. Вона справді була чарівною фоною. І ще чарівнішою зробилася, коли побачила трояндні пелюстки.

— Невже для мене? — запитала, усміхаючись і зашарівшись, фона Ле.

— О, ви варті оцих пелюсток. Я не помилився, коли говорив про ваші вушка. Вони гарніші навіть від пелюсток, — палко запевнив фон Те.

Кава була дуже смачна. Розмовляли про всяку всячину: хто що чув цікавого у телефонах. Вони довгенько гостилися. Інколи дзвонив телефон, але ніхто не знімав слухавки: вдома ж господарів не було.

— Який жаль, — казала тоді фона Ле, — що ми не можемо разом підслухати розмову.

— Справді шкода, — згоджувався фон Те і зітхав. Сподіваюся, що не востаннє я п'ю у вас смачну каву?

— Звичайно. Заходьте частіше: у новому телефоні просторо. Може, нам пощастить почути щось новенького і цікавенького вкупі! — відповіла фона Ле.

— Дякую за запрошення. Я неодмінно скористаюся з нього, — подякував фон Те. — До речі, у наших телефонах ми будемо чути одну і ту ж розмову, бо телефони паралельні.

— Прекрасно! — зраділа фона Ле. — Те, що слухатиму я, і ви будете чути, і навпаки.

— У вас так приємно. І кава смачна. Дуже дякую за гостину і перепрошую, що засидівся, — сказав на прощання фон Те. Він поцілував вушко фони Ле (фони цілують своїх фон не в руку, а у вушко) і повернувся до свого старенького телефону.

Увечері, коли господарі повернулися додому, фон Те і фона Ле підслуховували розмови. А вночі, коли господарі спали, ще довго обговорювали почуте. З тих пір їм стало дуже радісно жити.

Уже наступного дня їм було цікавіше розмовляти одне з одним, аніж підслуховувати чужу балаканину. А згодом вони тільки те й робили, що розмовляли і по телефону, і на каві у фони Ле. Це нечувано, аби фони перестали цікавитися чужими розмовами!

Коли господар чи господиня хотіли зателефонувати до своїх друзів, то не могли. Бо, знявши трубку, мусили довго слухати чужі розмови, які неможливо було перервати.

— Та голландська фірма нікудишня, — казала господиня. — Неможливо нормально порозмовляти. Завжди вриваються якісь дивні голоси.

Спочатку вона обурювалася, а згодом стала вслухатися в ті розмови. Зрештою, було що послухати! Фон Те щедро розхвалював фону Ле, а фона Ле скромно дякувала, запрошуючи завітати на каву. Це були дуже милі розмови.

— Які щасливі ті люди, що їх розмову нехотячи ми підслуховуємо, — зітхала господиня.

— Я відпочиваю душею, слухаючи їх. Вони нічим не турбуються — ні грошима, ні

політикою. Вони тільки хвалять одне одного. І це їм ніколи не набридає робити. Господиня не знала, що ті щасливі люди, яким вона заздрила, цілком не люди, а Те, Ле, фони, і що вони знаходяться зовсім близьенько коло неї.

МАЙЖЕ КАЗКИ

(четверта частина книги)

ВУЛИЧНИЙ МУЗИКА

Сестричка Теофіля, молоденька монахиня, проходячи Галицькою вулицею, зупинилася біля старого скрипаля. Скрипка його не слухала — вона рипіла, деренчала... Та все-таки можна було впізнати мелодію Шуберта "Аве Марія", яку дуже любила сестра Теофіля. Сумно їй від незграбної музики і від убогого скрипаля. Поклала до капелюха на хіднику все, що мала у гаманці, і, відходячи, просила у Бога милосердя для жебрака. Перед очима ще довго мала непослушні, покручені хворобою пальці. Охопив сестру Теофілю і жаль до людей, які байдуже минали старця: капелюх його був майже порожній.

— Сестри, — розповідала згодом Теофіля монахиням, коли вони, помолившись, обідали, — поверталася я з уроку релігії у 28-й школі і на Галицькій побачила старого музиканта, який грав "Аве Марія". Грав зле, бо має покручені пальці, й ніхто не давав йому милостині.

— Сестро Теофіле, — сказала старша монахиня, — якщо зустрінеш його колись, то гарненько розпитай, хто він, де мешкає.

Ми подумаємо, як допомогти. А наразі сьогодні на вечірні помолимося за нього, а також за всіх нужденних.

Через тиждень, у п'ятницю, сестра Теофіля знову поверталася зі школи і на тому самому місці застала жебрака. Музика його була така ж вимучена, а капелюх — порожній. Сестра Теофіля почекала, поки він закінчить грати (крім "Аве Марія" виконав відому мелодію Скорика, яку сестричка впізнала), а тоді запитала:

Перепрошую, пане, ви вже йдете? Я могла б вас відпровадити трохи.

— Йду-йду, сестричко. Ви такі ласкаві до мене, знов мене щедро обдарували (хай вас Бог благословить), що нема потреби тут довше стояти. Дякую щиро!

Він уклав скрипку до футляра, одягнув капелюх. Вони поволі перетнули площу Ринок і далі простували Друкарською. Дорогою скрипаль розповів про себе молодій монахині.

— Я називаюся Модест Березинський, колись був добрим музикою, мені пророкували славне майбутнє. Грав у найкращих львівських оркестрах. Жив я з батьками у гарному помешканні у самому центрі міста — на Академічній. Саме це помешкання й стало причиною нашого нещастя. Бо прийшли москалі, нищпорили вони по будинках, аби собі нагледіти добрі квартири. Якщо знаходили, то їхніх мешканців вивозили на Сибір. Наше помешкання їм дуже сподобалося — і однієї ночі забрали мене та моїх батьків і повезли спочатку до пересильної тюрми на Замарстинові, де вже було багато таких, як

ми. Не встигли ми тоді навіть як слід одягнутися і зібрати пожитки та їжу. Була пізня осінь, а взимку повезли нас у вагонах для худоби в Сибір. Батьки не витримали тяжкої, холодної і голодної дороги, помирали у поїзді. Мамця, напевно, від запалення легенів: жодних-бо ліків не було. А за нею — і татко, можливо, більше побиваючись за мамцею, ніж від хвороби. Поскидали їхні тіла десь у лісі, просто у сніг. Я працював лісорубом, пальці мої згрубли на морозі, стали незграбними до скрипки. Десять літ відкарався на каторзі, дивом лишився живим. Трохи проживав у Росії, а потім повернувся до Львова. Комуністи не давали дозволу прописатися у місті. Сам дивуюся, як мені вдалося влаштуватися двірником і знайти темну комірчину для мешкання. Потім ще трохи грав у оркестрі в театрі, але прискіпила хвороба пальців — попсувала до решти мої руки. Та й зараз мучуся, не заробивши доброї пенсії на старість. Тепер, коли вже маємо Україну, звернувся з проханням до влади, щоб дали мені більшу пенсію, аби хоч на хліб і молоко вистачило і не треба було жебракувати. Та ні слуху, ні духу на ту мою заяву. Отаке, сестричко.

— А чи ви, пане Березинський, заходили до свого колишнього помешкання? — запитала сестра Теофіля.

— О, так-так! — відповів скрипаль. — Якось набрався сміливості й задзвонив. Двері відчинили якісь молоді, Я сказав, що колись тут мешкав і хотів би попросити у них свою скрипку, якщо вона збереглася. Згоден навіть заплатити за неї. "Ідіте отсюда. Нікакой скрипки у нас нет! Ходят тут всякіе! Убірайтесь, а то міліцію визовійом!" — отакою була відповідь. Я вже й пошкодував, що зайшов. Але я встиг-таки побачити наші меблі, навіть картини ті ж самі висіли у передпокою. Добре, що я вчасно висмикнувся у коридор, бо з покою вискочив величезний пес.

Усе це переказала сестра Теофіля монахиням.

— Я так перейнялася розповіддю pana Березинського, що й знову забула довідатися його адресу. Що це таке зі мною? — збентежилася вона.

Згодом, по вечірні, сестра Теофіля довго не виходила з каплички. Вона щиро молилася за Модеста Березинського. І раптом здалося їй, наче сколихнулося повітря і війнуло свіжим леготом. І вчула вона тихий, але виразний, доймаючий душу, голос:

— Іди, Теофіле, до своєї келії. З музикантом усе владається. Вранці Теофіля із ще однією сестричкою подалися на Галицьку, але pana Березинського не застали. Не було скрипаля і в наступні дні. Теофіля зажурилася й картала себе, що, заслухавшись розповіддю музиканта, забула розпитати, де він мешкає. І все ж вона не втрачала надії, бо не могла забути хвилюючого голосу в капличці.

У п'ятницю, коли Теофіля верталася зі школи, пан Березинський був на своєму місці.

— Слава Ісусу Христу! — привіталася монахиня. — Як вам, пане, сьогодні ведеться?

— Навіки слава! — зрадів Теофілі музикант. — Тішуся, що бачу вас. Заграю для вас "Аве Марія", а потім — Скорикову мелодію.

І тільки-но він повів смичком, як сестра Теофіля відчула свіжий подув вітерця. З тремтливих несміливих звуків нараз зродилася чудова музика. Монахиня здригнулася: вона побачила, як музикант випустив із скарлючених пальців скрипку — хтось

невидимий грав на ній. Скрипка одзивалася сама. Перехожі, зазвичай байдужі, на хвилину здивовано завмерли. Саме у цю хвилину (невже то від Бога?) Галицькою йшов славний композитор Мирослав Скорик із відомим львівським журналістом. Вони теж застигли на місці. Композитор носив окуляри: певно, трохи недобачав. Тому він був переконаний, що грає сам жебрак. Натомість журналіст достеменно бачив, що грала тільки скрипка, бо музикант не торкався пальцями до струн. Але, як би там не було, музику вони чули пречудову. Скрипка замовкла. Свіжий легіт пронісся повз зачарованих слухачів, повз монахиню — і в цьому подуві вона вчула знайомий голос: "Це я, твій Ангел. Я обіцяв допомогти." Сестра Теофіля, мов заворожена, мимоволі подалася за голосом, що схвилював її душу...

Проте, що діялося там, на Галицькій вулиці, вона довідалася опісля з газет. Вони писали про диво, яке сталося зі старим музикою, подали світлини пана Березинського і його сумну біографію. Згодом газети повідомили, що пана Модеста запросили до голови міста і той дав йому світлу суху кімнату та збільшив пенсію. Спілка композиторів подарувала музикантові японський програвач і багато платівок із записами класичної музики.

Старенький вже не грав на вулиці, та щоп'ятниці тягнуло його на Галицьку: може зустріне сестричку Теофілю. Він не міг знати, що уроки релігії у школі закінчилися — і молода монахиня Галицькою вже не проходила. Але у своїх молитвах вона ніколи не забувала про Модеста Березинського.

* * *

Повернення Діви Марії

Це не казка. Зрештою, запитай про цю історію Славчика, який вчиться у третьому класі Першої школи. Він мешкає за рікою. Так називається околиця містечка, бо вона справді за рікою. А річка витікає з великого ставу, паде на лотоки млинського колеса — і тече собі далі попри город Славчика. Правда, млинове коло тепер не обертається, бо млин працює від електрики. Потім річка вигинається, робить коліно: воно і широке, а далі від берега — глибоке. Доросла людина з піднятими руками ледве торкається дна.

Славчик виріс на річковому закруті: він чудово володіє усіма стилями, норкує, дістає дна. Тільки шкодує, що нема звідки стрибнути у воду. Хіба тільки зі старої верби, яка росте відразу за городом, але там річка завузька, аби поплавати.

Та повернімося до нашої історії. На Великдень після обіду Славчик із товаришем пішов до церкви, бо всі казали, що будуть гаївки. Давно, коли ще тато з мамою були такі, як Славчик, міська рада розігнала ці весняні забави на церковному подвір'ї. Навіть учителі мусіли ходити під церкву, аби впізнати своїх учнів і завертати їх додому. Священик мав наказ зачиняти браму відразу після свячення пасок. Рік чи два діти водили хороводи майже на дорозі і в невеликому скверику побіч. Та й звідти прогнали. Поволі гаївки призабулися. Ото коли у Львові, у Шевченківському гаю біля давньої дерев'яної церкви

Товариство Лева відновило гаївки, у нашому містечку зібралися люди, аби подивитися на молодечі забави. Та забава не вдавалася: ті, хто пам'ятав слова і відповідні рухи, були застарі, щоб посеред білого дня бавитися. Вони наче соромилися. Середущі мало що пригадували, а їхні діти зовсім не знали гаївок. Хлопці гасали поза дзвіницю, на якій сиротливо баламкав невеликий дзвін (бо інші десь попрпадали), і стріляли з моздирів, револьверів на пістони. Це якось не забулося.

— Чому вас у школі не навчили гаївок? — запитували старші люди у дітей. — Вміли учителі колись розганяти, хай би тепер виправляли свої гріхи.

Діти не знали, що відповісти. Ніхто їх не вчив, навіть колишня піонервожата, тепер вихователька учнівської молоді, яка мала обов'язок знайомити дітей з призабутими і забороненими традиціями. Не знав, що відповісти, і Славчик. Хоч колядувати все-таки вмів.

І ось тоді біля церкви під дощаним дахом він побачив дивну кам'яну скульптуру. Дивну, бо була без голови. А подобала вона на жінку в довгому одязі, що руки мала складені на грудях як до молитви.

— Мамо, що це за фігура без голови? — запитав Славчик,

— Це Діва Марія, її недавно витягли зі ставу, — пояснила мама.

— А чому зі ставу?

— Фігура стояла у скверіку біля церкви, там, де тепер ваза з квітами, — продовжувала мама. — Колись давно, як я була такою, як ти, комсомольці ломали підважили скульптуру, скинули її з підвищення і при тому відбили голову. Вивезли машиною за місто — і втопили у ставі. Кривий Семко, який мешкає при березі, бачив, де саме. І недавно показав місце. Але голови не вдалося віднайти, як не шукали.

— А чому комсомольці не любили Діву Марію? — допитувався Славчик.

— Вони — безбожники, не вірили ні в Бога, ні в Богоматір, їхній вождь Сталін наказував нищити хрести, статуї, навіть церкви. Вони глумилися над віруючими, казали, що віра — то темні забобони. І гордилися, що чинять капості.

— А чому ж люди не заступилися за Діву Марію? — не міг зрозуміти хлопчик.

— Усі були налякані. — відповіла мама, — бо багатьох арештовували, вивозили на Сибір. Люди хіба потайки бажали руйнівникам Господньої кари. Розповідали, що той, хто наказав зруйнувати фігуру — ру, невдовзі розбився насмерть на мотоциклі.

— Мамо, а де ділася голова Діви Марії?

— Десь на дні ставу, але як не шукали, не могли віднайти: спробуй-но цілий став обмацати,

"Я мушу знайти голову Божої Матері!" — раптом промайнула думка. І від тієї миті хлопчик ні про що не мріяв.

...Того літа татко подарував Славчикові підводні окуляри. Вони мали гумові обвідки, які щільно прилягали до обличчя. У таких можна спокійно роздивлятися у воді. Хлопчик ходив на став, хоч там ніхто не купався, хіба плавали човнами для приємності або щоб порибалити. Однак, пошуки були невтішними, бо дно було замулене. Обмацуючи його, Славчик ще більше каламутив воду, аж зовсім чорно робилося. Не допомагали й

окуляри.

Славчик готувався до першого Причастя. Ходив зі своїми товаришами на катехізацію, тобто на науку до священика. Перед сповіддю він сам собі пообіцяв не грішити. Навіть склав десять ось таких правил:

По-перше. Не вживати негарних слів. (Хоч він їх не вживав, але не робив зауваження іншим хлопцям, які часом лихословили).

По-друге. Не говорити неправди, навіть маленької.

По-третє. Завжди слухати батьків і не пискувати до них.

По-четверте. Добре вчитися, аби не було жодної трійки.

По-п'яте. Завжди поступатися місЦеМ Старшим. (Хоч, правіє годі було це здійснити, бо містечко не мало трамваїв, навіть автобусів).

По-шосте. Першому ввічливо, ще здалеку, вітатися зі знайомими.

По-сьоме. Ходити в неділю до церкви, не крутитись і не балакати там, які б довгі відправи не відбувалися.

По-восьме. Ніколи не курити цигарок. (Але це на майбутнє. Він ще не пробував цього робити).

По-дев'яте. Не кривдити слабших, а навпаки, завжди їх захищати. За них можна встрявати у бійку.

По-десяте. Не лазити у сусідський садок, де дуже смачна груша— спасівка.

Виконати ці обіцянки не було аж так важко, бо він і до сповіді мало яку зі своїх настанов порушував. Хіба іноді задовго, аж до вечора, мокнув у воді, за що діставав прочухана вдома.

"Допоможи мені, Боже, знайти голову Діви Марії. Я буду за то завжди чемним", — просив Славчик. І засинав зі своєю палкою мрією. Йому зовсім не здавалося, що його прохання скидається на торг із Богом.

Після причастя, що відбулося дуже урочисто, Славчикові наснився сон. Ніби Діва Марія, розбудивши його, взяла за руку й повела аж до ставу.

— Дивися, Славчику, куди я йду, — промовила вона до нього і пішла по воді, не замочуючи босих стіп. Потім спинилася і сказала: "Отут". Та й розтанула, тільки сяєво ще довго мерехтіло над водою. Славчик прокинувся: він лежав у ліжку, але був переконаний, що все-таки виходив із дому. Ноги були холодні й наче заросені.

"Був я чи не був біля ставу, не має значення, — міркував він, — але Мати Божа показала мені місце, я запам'ятав його. Оце важливо".

І, змовивши "Богородице Діво, радуйся", заснув щасливий.

...У нашому містечку велелюдне свято: відновлену скульптуру Діви Марії переносять на її давнє місце у скверику. Йде від церкви велика процесія. Несуть хоругви і фани, а також синьо-жовті стяги. Співають аж три хори: церковний, з Народного дому і шкільний. Приїхали священики з сусідніх сіл. Попереду несуть фігуру поважні пани — церковні братчики. З боків — почесна варта — це стрільці в одностроях і мазепинках. Діти несуть предовгу гірлянду із квітів та зелені. І найперший серед них Славчик: ціле містечко тільки й говорить, що про нього. Бо це він віднайшов голову Божої Матері.

Червоні маки

Про цей випадок, напевно, вже не пам'ятають у Львові, але про нього ніколи не забуде Яринка. Тепер вона пані Ярина, а тоді була цибатим дівчиськом із п'ятого класу.

Змалечку на Зелені свята Яринка з батьками ходила на Янівське кладовище, де знаходилися зруйновані могили стрільців Української Галицької Армії. Сімсот могил — й усіх їх сплюндрували комсомольці та комуністи. Лише декілька хрестів уціліло, на кожному з них проглядали викарбувані тризуб і напис — "Невідомий стрілець". Яким дивом вони врятувалися — не збагнути. І от настав час, коли люди трохи оговталися, відійшли від страху і взялися упорядковувати запущені гроби. Повиполювали бур'яни, повикорчовували кущі, постинали багато дерев, що були зумисне посаджені на кожній могилці, аби, виростаючи, потрошили залізобетонні береги-облямівки гробів. Опісля львів'яни понасаджували барвінок та маки і стали знову сходитися на стрілецькому цвинтарі у свята, як раніше, коли ще не було у Львові комуністичної влади. Люди запалювали свічки, молилися, співали стрілецькі пісні, "Вічну пам'ять", а найбільше "Видиш, брате мій". Іноді відправляли панахиду — якщо знаходилися відважні священики. Однак, таких свят не було аж так багато. Яринка бачила, як від зворушення люди плакали.

На третій рік оговталася і міліція, і таємна поліція (кагебе) — фотографували усіх, хто підходив покласти квітку чи запалити свічку, аби потім покарати сміливців: звільнити з праці, з інституту, а навіть посадити на десять діб до тюрми. Дядько Валерій, який вчився на художника, мусив попрощатися з художнім інститутом, бо показав дулю до фотоапарата. Лихі люди з міліції топтали квіти і гасили свічки, відпихали людей на бічні алеї або навіть проганяли звідти. А тих, хто протестував чи опирався, хапали і запихали до міліцейського авта, яке народ прозивав "чорним вороном". Так тривало декілька років. Усім було прикро — і сльози котилися від кривди й безсилля.

Одного разу вхопили тата і маму Яринки, повезли у відділ міліції, де записали їх прізвища та місце праці. Наступного дня на підприємстві, де працював батько, комуністи скликали збори і допитувались, чому він ходив на стрілецький цвинтар. Тато відповів, що українці здавна на Зелені свята ходять на могили своїх воїнів, бо стрільці воювали з поляками, аби Україна була вільна. Навіть коли була Польська держава, можна було відправляти панахиди на стрілецьких могилах. Тата за таке пояснення звільнили з праці й назвали "українським буржуазним націоналістом". А мама, яку покликали до кабінету начальника, де були якісь невідомі особи (напевно, кагебісти), пояснила, що на кладовищі похований її дідусь і вона не винна, що воював він в Українській Галицькій Армії (хоч насправді її дідусь лежав у братській стрілецькій могилі в Рогатині). Невідомі сказали: якщо ще раз побачать маму на тому цвинтарі — звільнять з роботи.

Знову людей охопив страх — і вони не зважувалися підходити до стрілецьких могил,

квітчати їх. Цвинтарне поле позаростало бур'янами, позасмічувалося, і від цього Ярині було дуже сумно, аж плакати хотілося. Вона часто мріяла вечорами, що як трішки підросте, то збере хлопців та дівчат — і вони підуть уночі впорядковувати могилки. От коли б знайти таких майстрів, щоб могли потаємно за одну ніч зробити кам'яні хрести і поставити їх на понівечених гробах! Але хіба тепер є такі сміливці? А от якби ще на свята, думала дівчинка, на могилі стрілецького генерала Мирона Тарнавського встановити синьо-жовтий прапор і табличку, що прапор заміновано! Можливо, прапор до вечора майорів би...

— Боже, — молилася Яринка, — одне у Тебе прошу: здійсни мою мрію — врятуй стрілецькі могили! І зроби так, аби ми усі, діти й дорослі, могли ходити до них, замаювати їх, відправляти панахиди і співати "Видиш, брате мій"...

Любі діти, тепер, коли ви читаете оцю книжечку, можна вільно ходити із нашими стягами на могили українських героїв. Нині цвинтар відновлюють, виготовляють нові кам'яні хрести і до наступних Зелених свят, напевно, його відтворять. А на урочистості з цієї нагоди пані Ярина обов'язково зустрине і вас.

...Однак, маленька Яринка не знала тоді, що так невдовзі станеться. Вона уповала тільки на Бога: він обов'язково вчинить чудо. Перед самими святами вони з вірною приятелькою Оленкою забігли на Янівський цвинтар, аби вдвох бодай трохи впорядкувати могили. По доріжках прогулювалися міліціонери і всіх, хто наближався, пильно та підозріло міряли злим поглядом. Дівчатка побачили свіжу руїну: декілька могил було розкопано, а поверх домовин стрільців здійснювали нові поховання. Дівчатам стало страшно. Яринка пригадала, як тато з мамою говорили, що вони підписали заяву-протест проти того, аби на кістках стрільців висипали гроби новопомерлих, і що заяву підписали їх знайомі — поет Ростислав і журналіст В'ячеслав.

Стрілецьке поле виглядало зарослим, засміченим.

— Боже, — молилася Яринка, — невже Ти допустиш, щоб так сумно виглядав цвинтар завтра? На такі чудові наші Зелені свята! Господи, зроби щось Сам, якщо ми, люди, не годні!

У Зелену неділю Яринка з батьками заледве впхалася до трамваю (міська влада навмисне тоді пускала менше трамваїв до кладовища). Біля цвинтаря — цілий ринок із квітами, вінками, в'язанками шувару, гіллям липи, свічками, лямпадками... А люду — біля входу, на алеях, на гробах!

Яринка та її батьки поклали маєво до могили Ольги Басараб, яку закатували за Україну, завернули до поета Богдана-Ігоря Антонича, а тоді пішли до стрільців, аби хоч здалеку поклонитися їм. Підійшовши, оніміли з дива: на кожній могилці палали багрянні маки, справжні, живі, а не штучні! Стрілецьке поле маяло, колихалося, палахкотіло вогнистими чашами, аж дух забивало. Оце так!

— Чудо, чудо, — шепотіла Яринка. — Дякую Тобі, Боже, що вислухав мене, і дякуватиму Тобі усе своє життя.

Сльози котилися по дівочому личку, щасливі сльози. Раптом з'явилася міліція і ще якісь особи у цивільному одязі (мабуть, кагебісти, які уникали привселюдно появлятися

у своїх мундирах). Вони не знали, з чого почати: чи розганяти людей, чи топтати квіти. Ті, що кинулися виривати маки, тут же злякано вщсахалися: квіти вдаряли струмом! Справжнім електричним струмом! А люди оживали, їх лиця ясніли: не все ще пропало... не все пропало...

— Розходьтесь! Розходьтесь! — верещали, але ніхто не вступався. Тоді лиходії стали клацати фотоапаратами, знімали всіх підряд. Але і це не злякало схвильованих людей.

Згодом львів'яни довідалися, що на фотоплівці проявилися не обличчя, а тільки — маки... сотні червоних маків! Навіть на чорно-білій плівці ті квіти були червоними.

...Щораз нові гурти людей підходили до стрілецьких могил, робилося тісно, зате радісно. До вечора співали, кепкували з розгубленої міліції та кагебістів, що не змогли вони зірвати жодного квіту.

На другий день свят маків не стало — як з'явилися раптово, так раптово і відцвіли. Але не зникли вони для Яринки: в її пам'яті ті маки квітнуть і досі. І цвістимуть вічно.

* * *

Жайворонки з тіста

Кілька років тому на вулиці Пекарській молодий пекар відчинив пекарню і крамничку "Паляниця". Він вчився у пекарській школі, а від батька-пекаря успадкував силу-силенну давніх книг і зшитків із рецептами випікання хлібів і різного тіста. Він довго і пильно вивчав рецепти, а потім жваво взявся за справу. Від батька він пізнав таємницю випікання свіжого хліба, аби той не черствів, а довго зберігався. Навчився випікати паляниці, пряники, книші, баби, короваї, верчі, плетеники, завиванці, перекладанці, сухарі, рогалі, обаринки, бублики-свистуни, плетунки, сирники, медівники, пундики, коржики, солоні пальчики, прецлі, соложеники, рурки, макорженики, маківники, пухкеники, пампушки, хрусти, шишки, марципани, капами, пироги, тістечка, торти, пляцки...

Крім того, на Різдво випікав калачі й корочунки для колядників, на Великдень — паски, баби, баранчики, курочки і півники, навесні на Сорок святих — жайворонки або сороки, влітку на Петра і Павла — мандрики, на святого Миколая — миколайчики, а у Великий Піст — вергуни.

Зажив молодий пекар слави на всю Пекарську та сусідні вулиці, а згодом — на ціле місто. Бо ніде не було іншої крамниці, такої багатой. На різні сорти хліба і булок, і смаколикого печива. Юнак мусив сам працювати від світанку до пізньої ночі, хоч узяв собі кількох помічників. Ніколи було погортати газети, а дивитися телевізор — тим паче. Правда, у місті, яке ще недавно вирувало вічами і процесіями, потроху ставало тихо, буденно і нецікаво. У молодого пекаря часу не було на відпочинок, однак він щоранку знаходив кілька хвилин, щоб підійти до вікна. Навпроти, через вулицю, в одному з вікон він бачив чарівну дівчину, від якої не міг відірвати очей. Вона відчиняла

навстіж вікно і двері балкона, ледь киваючи пекареві голівкою. А тоді напевно посеред кімнати (через фіранку не було видно) займалася гімнастикою. Молодий пекар закохався у дівчину з першого погляду, але був дуже несміливий і тому не відважувався вголос відповісти на привітання або щось запитати у дівчини. Наприклад, як вона називається.

На жаль, він не міг довго вистоювати біля вікна, не мав часу вибігти на вулицю і піти за дівчиною, аби зачепити її і познайомитися.

Дівчина ніколи не заходила до його крамнички. Пекар сушив собі голову тим, роздумуючи, де б вона могла купувати хліб і булочки. Та, взагалі, чи вона їх купує? Може, такі чарівні істоти нічого не їдять?

Дівчина була пластункою. Молодий пекар іноді бачив, як вона з'являлася у пластовому однострої, з личками, відзнаками і значками, і це вбрання було їй дуже до лиця.

"От коли б я не був пекарем, — думав хлопець, — і мав доволі часу, то також ходив би у походи в гори, таборував би там, був би на різних ватрах і вічах. Тоді б напевно познайомився з нею".

Не раз на свята він хотів віднести їй свого печива — найсмачнішого, найпишнішого, найкрухкішого, найпахучішого, найапетитнішого... Та ба! Бракувало відваги на такий вчинок.

Торік на Сорок святих (а це було 21 березня, в час прильоту бузьків) він напik пташок-жайворонків. У часописі "Світ дитини" пекар вичитав про це свято, на яке давніше діти ходили по хатах і, обдаровані печеними з тіста пташками, забавлялися надворі, підносячи пташок над головою і закликаючи:

Злітай, пташко, злітай,
нам вирій вертай
і весну-розмай!..

Жайворонки молодого пекаря були легкі, майже невагомi, здавалося, дмухни на них — і полетять. Пекар простягав долоню, на якій лежав жайворонок. Однак той, звичайно, не злітав. А летіти було зовсім близько, лишень через дорогу, до дівчини, котра саме відчиняла вікно.

Відтоді молодий пекар не міг позбутися думки: як спекти таких жайворонків, що перелетіли б вулицю? Бо якщо пташка оживе — дівчина тоді напевно його покохає. Він знову ночами засів за старі книги різних магів, чарівників і знаменитих пекарів, аби довідатися, чи можна щось подібне сотворити. Та відповіді не знаходив.

"Я мушу, — казав до себе молодий пекар, — спекти жайворонків, які оживають у руці. Бо інакше навіщо жити?"

Одного ранку дівчина не вийшла на балкон. "Напевно вирушила у мандри", — подумав пекар. Минув день, другий, тиждень, навіть місяць, а дівчина не поверталася. Засумував пекар. Відтепер годинами вдивлявся він у будинок навпроти. Потроху став занедбувати пекарню: нецікаво стало йому розчиняти та місити тісто, наповняти ним

форми, а потім вкладати до печі... Нецікаво читати старі нерозбірливі рецепти... Людям не завжди смакувала його випічка. Торгівля занепадала. Щораз менше сортів хліба, булок і печива з'являлося на полицях крамнички.

Молодий пекар бездумно лежав у своєму покоїку і вдивлявся у стелю. На вікна навпроти він уже не поглядав: там були інші люди. А він навіть не знав, як називається дівчина, аби розшукати її через довідкове бюро.

Надійшла весна, але вона не тішила пекаря. Йому ще тужніше ставало від того, що молоде сонечко радісно діставалося через фіранки до кімнати: скоро над містом закурличать журавлі.

Вночі проти свята Сорока святих, коли треба було випікати жайворонків, він відчинив вікно, ліг і вперше, відтоді як зникла дівчина, твердо заснув. Уві сні, мов наяву, вона з'явилася до нього. Дівчина йшла по сонячному промінні, що прослалося понад вулицею до його вікна. Внизу бігали авта, квапилися люди, стояв гамір. Пекар злякався, аби дівчина не впала на бруківку. Легка і зграбна, вона увійшла до нього і, усміхаючись, промовила: "Мій сумний пекарю! Не зітхай і не лінуйся. Спечи краще жайворонків. Вони такі чудові у тебе".

Молодий пекар прокинувся і, здивований, озирнувся по кімнаті. Поруч нікого не було. Світив місяць, його холодне проміння лилося просто на підлогу. Пекар зачинив вікно. До ранку було далеко, але він усе-таки зійшов до пекарні. "Ще раз, останній раз спечу пташок", — вирішив. Трудився до сходу сонця, кілька разів починав заново: жайворонки мусять бути як живі! Врешті сорок пташок, підрум'янені, з маковими очима, розплесканими хвостиками і крильцями, лежали готові. Усі вдалися, але одна була зовсім як справжня. Взяв її на долоню молодий пекар, простягнув руку крізь відчинене вікно.

— Боже, якщо на світі є кохання, — промовив він, — то ти, пташко, полетиш!

Злітай, пташко, злітай, нам вирій вертай і весну-розмай!

Дмухнув вітерець, а, може, палке дихання молодого пекаря оживило пташку: вона стрепенулася і полетіла. Пекар висунувся у вікно услід за нею: йому здавалося, що вона ось-ось упаде на землю. Але ж ні — пташка линула над вулицею Пекарською, над людьми й автами, над дахами будинків, аж поки не загубилася у сліпучому сонячному промінні.

Пекареві стало радісно на душі. Його мрія про летючого жайворонка збулася. Та на цьому наша весняна казочка не закінчується. Другого дня зранку до крамнички "Паляниця" увійшла дівчина-пластунка. У долоні вона обережно тримала жайворонка з тіста.

— Мене знайшла ваша пташка, — сказала дівчина молодому пекареві, — хоч я мешкаю в іншій дільниці міста. Дякую вам за чудовий подарунок.

Якщо ітимеш, читачу, по Пекарській, то обов'язково вступи до "Паляниці", і не тільки тому, що там — пахучий хліб і чудове печиво. Там за лядою дуже часто стоїть вродлива дівчина. Лишень не заходь у суботу чи неділю, бо вона разом із своїм чоловіком, молодим пекарем, у ті дні мандрує у гори.

* * *

Чарівна ручка

— Чи є живі поети? — запитала третьокласниця Мартуся у своєї вчительки, коли та розповіла у класі про поетів, які колись були в Україні: Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Олександр Олесь.

— Напевно є, — усміхнулася вчителька, — навіть у Львові.

— Я здавна мрію побачити живого поета, — сказала Мартуся.

— Чи міг би живий поет прийти на наше запрошення до школи?

— Гаразд, я поспробую знайти живого поета або, як треба казати, нашого сучасника, — відповіла вчителька. Вона зателефонувала до Спілки письменників, але, на жаль, у Львові зі знамих поетів на той час не було нікого. Один перебував в Америці на засіданні Організації Об'єднаних Націй, інший відпочивав у письменницькому санаторії на морі, ще інший у Будинку письменників в Ірпені, коло Києва, ще хтось лікувався в лікарні для партійного начальства. І тоді вчителька пригадала поета Ігоря Гулея, якого колись вчила. Але той не належав до письменницької спілки, бо не хотів писати віршів про комуністичну партію. То ж його не друкували, навіть іноді лаяли, що він не радянський патріот, а напевно український націоналіст.

"Може, мені якось обійдеться у школі, — думала вчителька, — коли я запрошу Гулея. Скажу, що він мій учень і що я не знала, що він пише не так, як того хоче влада. А, може, ніхто й не довідається про його візит до школи. Треба ж конче задля Мартусі запросити живого поета".

Ігор Гулей був ще молодий, його рідко запрошували на виступи. Хіба часом у гості, де збиралися гарні люди, які не боялися зустрітися з поетом, що потрапив у немилість влади. Через знайомих вчителька розшукала поета. Він не надто відмовлявся від зустрічі, хоча, правда, не знав, про що має бесідувати з малими школярами. Але урок пройшов несогірше. Спочатку, трохи ніяковіючи, поет сказав, що ніколи не писав для дітей. А позаяк їх вчителька була колись і його улюбленим педагогом, то згадав веселі історії про себе і свій клас. Ще й прочитав трохи незрозумілих віршів про природу і мистецтво, навіть їх пояснив. Мартуся була трохи розчарована: поет вочевидь був замолодий. У читанках поетів малювали старими і поважними. Невже вони колись теж були такі самі, як усі діти? Щось тут не так. І вона піднесла руку і запитала:

— А коли ви дізналися, що ви поет?

— Коли вже закінчував університет, — відповів Ігор Гулей і, жартуючи, додав, — тоді хтось мені вірші нашіптував до вуха. Казали давні поети, що то муза.

— А невже до того часу, в дитинстві, ви не знали, що ви поет? — не вгавала дівчинка. — Невже тоді ніхто не шептав до вуха?

— На жаль, хіба ангел-хоронитель, аби я не робив збитки, — усміхнувся поет.

— Чому ви нічого не пишете для дітей? — не давала спокою Мартуся.

— Видно, я поганий поет: не все вмію писати. А для дітей писати найважче, бо треба

бути весь час самому дитиною і не старітися.

— Напишіть книжечку для дітей. Про те, як вчилися у нашої вчительки. Я дуже хочу, щоб таку книжечку мені підписав живий поет, — попросила дівчинка.

— Спробую, — пообіцяв Ігор Гулей. — Від сьогодні буду думати про таку книжечку.

— Чи можу я вам подарувати ручку, щоб ви нею написали книжечку? — запитала Мартуся, коли учні вже повибігали на перерву.

— Звичайно, — погодився поет. Він був зворушений увагою дівчинки. — Тією ручкою обов'язково щось напишу для дітей.

На ручку із золотим пером грошей, зекономлених на морозиві, Мартусі не вистачило. Але купила вона дуже гарну, здається, закордонну, кулькову ручку у вишневому футлярчику. Дівчинка підійшла до вчительки, аби передати ручку поетові. Вчителька враз посумніла.

— Знаєш, Мартусю, — сказала вона, — тільки не говори нікому, що Ігор Гулей був у нас у класі. Можемо мати неприємність. Його заарештували за вірші про Україну і вже засудили на дев'ять років ув'язнення. Ручку твою я постараюся передати через батьків поета. Може, вони якось перешлють до в'язниці.

Одного разу Ігор Гулей знайшов ручку у бандерольці, що їх мав право отримувати аж дві на рік. А згодом із листа з дому довідався, що то — обіцяний подарунок від малої Мартусі, яка просила написати дитячу книжку. Він пригадав зустріч у школі й допитливу дівчинку.

В'язничний табір був обнесений високими колючими огорожами. Біля бараку, де мешкали в'язні, був невеличкий городчик, і там старші люди плекали квіти, що нагадували їм про дім, про рідний край. Табірні наглядачі дивилися на такі розваги в'язнів крізь пальці, бо самі часто потребували гарних букетів. Поза табором квітів ніхто не вирощував. Добре, що не картоплю садять, думали наглядачі.

Молодий поет милувався різноквіттям, бо серед сірих мурів, сірих парканів, сірого одягу та й сірих стомлених облич воно було радісним барвистим острівцем. — Що ж мені написати для Мартусі? — журився він. — Тут так сіро і сумно. Хіба описати наші квіти? Але ж вона має їх доволі там, у себе... Не можу нічого придумати...

Не раз сідав він до столу, щоб почати писати будь-що, аби лиш зачепитися за перше речення. Одначе і воно не вдавалося. Писалося різне, а от для Мартусі — нічогісінько. Якось закінчилася паста в ручці і він витяг зі своїх маленьких скарбів у шуфлядці Мартусину ручку. Поет саме писав якусь заяву, але дивно — новою ручкою та заява не хотіла компонуватися. А натомість страшенно закортіло писати про Дівчинку, яка милується городцем. Дівчинка зовсім-зовсім скидалася на Мартусю. Тримавши ручку, він виразно чув її голос — вона ніби диктувала, як муза чи ангел-хоронитель. Не вчувся, як з'явилася казочка про півонію. Хотів ще написати про ромашку, але не можна було порушувати табірний режиму — мусив іти спати.

За кілька вечорів, після праці на табірному заводі, він написав подарованою ручкою десять казочок, що їх начебто розповіла Дівчинка про квіти або які мовби квіти самі про себе розповіли Дівчинці.,

Але досить було взяти іншу ручку (Ігор Гулей навіть спеціально спробував це робити), як писання обривалося: більше одного речення він не міг вимучити про квіти. Зате гарно тоді писалися заяви.

Минуло чимало літ. Поет вийшов на волю. Згодом змінилися часи — і в незалежній Україні він міг видрукувати кілька своїх книжок: і для дорослих, і для дітей.

На одному з літературних вечорів до поета підійшла молода жінка і, простягнувши книжечку "Про Дівчинку і Квіти", сказали:

— Пане Ігоре, двадцять років тому ви пообіцяли на моє прохання написати книжечку для дітей і дати мені автограф. Отож, будь ласка. Поет уважно подивився на молоду даму і написав:

"Милій маленькій Мартусі з третього класу з подякою за чарівне перо. — Живий поет І.Г."

Пані Марта зауважила, що поет підписував книжечку кульковою ручкою, яку вона колись подарувала.

* * *

Казкар і син

Наше місто не надто велике, але й не мале, якраз таке, щоб у ньому міг творити відомий казкар. Бо як тільки-но появляється нова казка пана Нестора, її тут же публікують усі три щоденні газети і дитячий журнал "Фуркальце". Тут же казка звучить на нашому радіо і телебаченні. Школи записуються на чергу, щоб запросити пана Нестора на зустріч із дітьми. Кожного року письменник готує для видавництва нову збірку казок — їх буває у книжці обов'язково дванадцять: одна казка на місяць. Завжди навесні чудово ілюстрована книжка виходить із друку і розходиться по всій країні. А 7 травня місто влаштовує фестиваль або, як тепер кажуть, презентацію цієї книжки. Це відбувається в чудовому театрі. А перед ним, на майдані, за десятками столиками під парасольками діти частуються безкоштовно різнобарвними кульками морозива від пана Кашинського. У самому театрі на початку презентації одну казочку зачитує сам пан Нестор, а тоді вже актори і дитячий театрик "Цвіркунець" інсценізують інші. Лунає музика — пісеньки, написані до тих казок.

На фестиваль прибуває багато гостей: письменники, видавці, мультиплікатори, дитячі театри з інших міст, навіть діти, які самі пробують складати казки. Для них пан Нестор заснував премію "Гостинчик від цвіркуна". Останнім часом приїжджають гості з-за кордону: казки стали перекладати на чужі мови. Словом, у місті свято.

— Це казка! — вигукнеш, читачу. І маєш рацію, але все далі на казку мало схоже.

Шість років тому, коли пан Нестор ще не був казкарем, а тільки молодим учителем географії, він одружився з такою ж юною учителькою української мови з тієї ж школи Дариною. Вони мріяли про хлопчика і, коли паню Дарину повезли до пологового будинку, вона вже звідти не повернулася: померла під час пологів. Це була неймовірна

трагедія для пана Нестора: він так тяжко побивався, що й сам занедужав, і з того горя навіть не попросив глянути на немовля, яке, як йому повідомили лікарі, народилося мертвим. Поховавши дружину, пан Нестор нікого не хотів бачити, навіть кілька місяців не показувався у школі. Він щодня відносив квіти на могилу Дарини, а потім бездумно сидів у фотелі перед телевізором: нічого не чув і не бачив. Але одного разу йому здалося, що на екрані щось сталося: застрибали наполохано кольорові хвилі, звук немилосердно зашкварчав, а тоді раптом усе заспокоїлося — втишилося. На чистому фоні з'явилася Дарина, на одну якусь мить, і промовила. Можливо, це навіть були не проказані слова, а сама думка, яку нараз осягнув пан Нестор: "Наш син живий. Молиря і шукай його".

І тільки. Далі на екрані йшов американський бойовик з автомобільними катастрофами і бійками. Пан Нестор не хотів вірити, що бачив Даринку, але з тої хвилини відчув, як чудодійна сила влилася в нього, — і він ожив.

"Я маю сина! Я буду жити для нього!"

Зранку він поїхав до лікарні, але там запевнили, що син помер і вони його поховали. — Але ж я не бачив тіла мого сина, — заперечив пан Нестор.

Це нічого не означає, — запевняли у лікарні. — Ми не видаємо тіл мертвонароджених, тим паче, якщо діти народжуються каліками чи спотвореними.

Тут щось не так, подумав пан Нестор, я таке маю відчуття, що мій син живе. Вечорами він подумки розмовляв зі своїм хлопчиком, розповідав різні дитячі історії. А якось раз сів за стіл і записав перед тим скомпоновану таким чином казочку. Ось так пан Нестор зробився письменником. Раз у місяць викінчував казку. Друзі переконували, що треба їх друкувати, бо шкода, щоб такі гарні речі лежали у шуфляді без ужитку. Пан Нестор згодився. Якщо я матиму славне ім'я, думав він, мені легше буде відшукати сина.

Коли він молився у церкві, мав відчуття, що поруч стоїть Дарина. На душі ставало легко — він чекав, що вона допоможе натрапити на сліди дитини. Чекав рік, два, три ... За той час він став знаменитою людиною.

А на четвертий рік місто сповнилось чутками, що у пологовій лікарні викрадали немовлят і продавали їх за кордон. Потім про це написали газети.

Он воно що! Напевно і мого хлопчика продали, подумав пан Нестор і пішов до прокурора міста.

— Ми ще нічого певного не знаємо — ведеться слідство, — відповів той. — Цілком можливо, що ваш син живий. Почекайте ще.

Пан Нестор міцнів у своїй надії. Спочатку заарештували тих нечестивих людей, що продавали немовлят. Всі очікували, що будуть ув'язнені і ті начальники в місті, які дозволяли злим людям торгувати дітьми і підписували документи-дозволи на їх вивіз. Пан Нестор згоряв від нетерпіння: коли вже закінчиться слідство?

В останній місяць (а це вже був грудень) жодна казка не приходила на ум. А це мала бути дванадцята для книжки. Від хвилювання пан Нестор нічого не міг створити. Але хвилювалися і редактори газет, дитячого журналу "Фуркальце" — казка запізнювалася.

Лунали телефонні дзвінки, надходили листи від читачів: де ж груднева казка?

Та найбільше переживав директор видавництва — він вже мусив приготувати книжку до друку, бо інакше вона не встигне вийти до фестивалю. А переносити свято на інший час не випадало, бо вже така встановилася традиція — це був день смерті дружини пана Нестора і день народження його сина. Зрештою, про це, окрім нього, ніхто не знав. Але на той день, 7 травня, гості з-за кордону заздалегідь замовляли і місця в літаку, і номери в готелях.

Було чого хвилюватися!

Врешті наше телебачення запросило пана Нестора до студії: хай розповість, чому не написалося останньої, дванадцятої, казки. На екрані знаменитий письменник зовсім не виглядав винним. А, навпаки, він був піднесений і радісно схвилюваний. Він сказав:

— Пані і панове! Мені прикро зізнатися, що мушу вас розчарувати — казки грудневої я не написав. Я зараз не в стані її скласти. Але тішить мене ваша увага. Однак я хочу вам сповістити дуже важливе: п'ять років тому мій син не помер — померла тільки моя незабутня дружина. Він живий, його викрали і продали, як і багатьох інших дітей. І оце щойно мене сповістив прокурор, що мого сина віднайдено в одній американській родині. Можливо, він, як підросте, то зрозуміє, що трапилося. Може, він визнає і мене як батька. Я був переконаний, що він живе, і для нього я складав усі ці казки. Пані і панове! Мій син знайшовся — і це моя казка! Найкраща!

Коли появилася навесні книжечка з одинадцяти казок, пан Нестор навіть не був на фестивалі — він перебував в Америці.

* * *

Марка з Америки

У секретарки Орісі є свої маленькі радощі. А недавно трапилося щось дивовижне. Однак усе по-порядку. Отож, секретарка Оріся працювала в міністерській установі, що займалася міжнародними зв'язками. Робота секретарки не зовсім спокійна: завжди приходять квапливі відвідувачі, без угаву дзеленчать телефони і факси та ще повно всіляких інших канцелярських клопотів. Жодної вільної хвилини! Хіба тоді, як директор у від'їзді. До обов'язків секретарки належало переглядати пошту, розпечатувати листи і вписувати їх до книги. Отут і маленькі радощі: секретарка Оріся збирала поштові марки лише з приємності, бо не була справжнім колекціонером. Вона мала дозвіл від директора відклеювати марки. Потім удома вкладала їх до альбому за країнами, звідки надходили листи. Звичайно, дізнатися про якусь країну із марок можна мало. Значно більше можна довідатися з телевізійних фільмів, з енциклопедій чи путівників. Та от секретарка Оріся любила уявляти ті незнайомі світи, дивлячись на марку, мов би на екран телевізора. Інколи їй здавалося, що зображення оживає — сколихнеться, а тоді виростає і виповнюється, стає об'ємним, як на стереокартках. Воно втягувало до себе — і Оріся на якусь секунду опинялася в країні, що була зображена

на марці.

"Може, то я на хвилюк здрімалася і все це мені наснилося?" — думала секретарка. Вона боялася повірити в таке диво і нікому про нього не розповідала.

Ось яка казка трапилася із секретаркою Орисею. Вона саме відклеювала американську марку: на ній був приморський краєвид з написом "Фльорида" і "50" центів. Звичайно, написано англійською мовою, яку секретарка Орися вивчала, вчащаючи на уроки до однієї старенької вчительки. Всього по одному доларові за годину науки. Задзвонив телефон, далекий чоловічий голос українською мовою, хоч трохи з акцентом, запитав, чи це Міжнародний центр, а якщо так, то чи отримали листа з Фльориди, в якому йшлося, що з Америки має прийти вантаж із книжками.

— Я буду, супроводжувати вантаж, — казав молодий голос.

— Називаюся Юрко Закалюжний. Будьте готові до зустрічі. Про все решта — в листі.

— Листа щойно отримали, — відповіла секретарка Орися. — Чекаємо вас.

Голос пана Юрка був дуже милий — здається, секретарка закохалася в нього з першого слова. Але й голос секретарки Орисі був не менше приємним: всі зачаровувалися його ніжним, м'яким і мелодійним тембром. Тому цілком можливо, що і Юркові Закалюж— ному він запав у душу також відразу, з першого слова.

— Чи я вас побачу у Львові? — запитав він. — Як ваше ім'я?

— Орися, пане Юрку. Я буду на місці. Чекаю вашого приїзду. Щасливої дороги! — відповіла секретарка, трішки збентежившись.

Вона уважно перечитала листа, що був видрукований на комп'ютері, але чогось більше про Юрка Закалюжного не довідалася. Цікаво, як виглядає хлопець з таким приємним, як у священика, голосом?

Увечері вдома вона вийняла альбом, щоб вкласти марку із Фльориди у вільне віконечко. Але не втрималася від спокуси, аби ще раз не позирнути на марку. Дівчина стала пильно вдивлятися у краєвид, де море, пальма, котедж. Вона навіть боялася собі признатися у тому, що хоче, аби марка ожила. І сталося те, що часто траплялося, коли Орися заглиблювала свій зір у картинку. Краєвид почав наближатися, втягувати у себе, збільшуючись, набираючи об'ємності. І незчулася дівчина, як опинилася в іншому краю — далеко від дому, в протилежному кінці світу.

Був, здається, ранок, плюскотіли лагідно хвилі, свіжий вологий легіт обвіяв дівчину, яка потрапила на цей пляж у зовсім невідповідному одязі. До моря з котеджу йшов стрункий юнак, у шортах. Він здивовано зміряв дівчину і зупинився.

— Гелов, — привітався він і продовжував англійською мовою. — Звідки ви тут взялися? Я ніколи вас тут не зустрічав.

Секретарка Орися стрепенулася, бо впізнала голос, який чула сьогодні у телефонній трубці — і від цього збентежилася ще більше.

— Та я... тут випадково... приїхала до рідних, з України, — невпевнено відповідала англійською.

— З України! — вигукнув радісно юнак уже по-нашому. — З вашої англійської я відчув, що ви нетутешня. Мені здається, наче я знаю ваш голос. Десять недавно я його чув, чи це

можливо?

— Ні-ні! — заперечила дівчина, хоч уже не сумнівалася, що розмовляє з Юрком Закалюжним. Однак не хотіла признатися, хто вона: бо як розповісти фантастичну історію про марку і про входження у неї?

— Дуже радий з вами заізнатися, краянко. Саме збираюся до Львова. Чи ви не звідти?

— Так, я зі Львова, — не злукавила Оріся, — але, подаючи руку, сказала неправду:

— Мирослава.

— Юрко. Дуже приємно.

Вони ще трохи поговорили. Секретарка Оріся довідалася, що він студіює богослов'я у Римі, тобто вчиться на священика. Тепер йому, щоб висвятитися на священика, треба одружитися. Отож, він має нагоду відвідати Україну, можливо, пощастить знайти там, у рідному краї, суджену. Але він дуже бажає познайомитися з "Мирославою". Чи не завітає вона сьогодні увечері до української домівки, що побіля церкви? Як жаль, що він завтра відлітає до Львова...

— Гаразд, — відповіла секретарка Оріся, аби нарешті якось спекатися молодика, в якого почала закохуватися. Але треба було якось повернутися додому: вона ще так довго ніколи не входила у марку. Раніше — на якусь частку секунди, що й сама не мала певності, чи це було наяву, чи примарилося, її пройняв страх: ану ж вона не зможе повернутися? І вдома буде паніка, коли батьки виявлять, що кімната порожня. І як отут, на Флориді, пояснити людям, хай і українцям, що з нею трапилося? Звичайно, їй допоможуть повернутися в Україну, але скільки то буде клопотів, хвилювань, пояснень та й взагалі галасу. Ще у газетах розпишуть про загадковий випадок.

Вона бачила море, що недалечке плескалося, пальму і збоку котедж. Хлопець уже віддалявся, аж поки не зник з її поля зору. Тоді без надуми вона повернулася спиною до краєвиду, який був і на поштівці. І як тільки вона це зробила, то опинилася у своїй кімнатці, у Львові. Секретарка Оріся полегшено зітхнула. Альбом лежав у неї на колінах. Вона вклала в альбом марку, на яку вже боялася дивитись.

— Буде мене Юрко шукати ввечері в українській домівці, — засміялася щаслива дівчина. Вона вже навіть не називала хлопця паном Юрком, а просто на ймення. — Але ж здивується, коли незабаром зустріне мене у Міжнародному Центрі.

Тієї ночі їй напевно снилися море і пальма — Флорида з поштової марки.